

ท่ามเทียน

กรุงเทพฯ บทที่ 1

THA TIAN : Where Bangkok City Was Born

สำนักงานกรมวัฒนธรรม

okmd

NDMI

ชุมชน ท่ามเทียน

www.museumsiam.org

#thatian

/museumsiamfan

@museumsiam

02-225-2777

พิพิธภัณฑ์

ท่าเตียน

กรุงเทพฯ บทที่ 1

Bang-kok
Before
Bangkok

THA TIAN : Where Bangkok City Was Born

มิวเซียมสยาม พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้
MUSEUM of SIAM : Discovery Museum

สารจากผู้อำนวยการ สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ เป็นสถาบันที่มุ่งหมายจะถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นไทยในหลากหลายมิติผ่านประวัติศาสตร์สังคม ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม โดยนำเสนอในรูปแบบนิทรรศการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

มิวเซียมสยาม โดยสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติจัดทำนิทรรศการชั่วคราวเรื่อง “ท่าเตียน : กรุงเทพฯ บทที่ ๑” ขึ้น ด้วยตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและกำลังจะเกิดในอนาคตอันใกล้ เมื่อรถไฟฟ้ามาถึง เมื่อเกาะรัตนโกสินทร์จะกลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเต็มรูปแบบ ซึ่งแน่นอนว่าจะกระทบต่อผู้คนและพื้นที่อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

นิทรรศการนี้มีเป้าหมายในเบื้องต้นให้ผู้ชมได้ “เห็น” ท่าเตียน ว่ามีความเป็นมาเป็นไปอย่างไร มีความสำคัญเช่นไรต่อการเกิดขึ้นและเติบโตของกรุงเทพฯ พื้นที่อันเกิดจากองค์ประกอบของวัง วัด ตลาด แห่งนี้ มีความสำคัญอย่างไรในประวัติศาสตร์ไทย และน่าจะถูกพัฒนาต่อไปอย่างไรเพื่อรองรับการพัฒนาเมืองที่สามารถใช้คุณค่าจากอดีตมาสร้างสรรค์อนาคต

มิวเซียมสยาม ได้ใช้สื่อ นานาชนิดเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่าง การอ่าน การฟัง การชมภาพยนตร์ AR QR ถูกบรรจุอยู่ในนิทรรศการ และการเดินสัมผัสชุมชน ด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้ชมจะได้ “เห็น” และ “สัมผัส” ท่าเตียนในหลากหลายมิติมากขึ้น

ขอขอบคุณสมาคมทวิสหมิตรและผู้คนชาวท่าเตียนที่เห็นความสำคัญ ช่วยเปิดประตูบานต่างๆ ของท่าเตียนให้คนนอกได้รู้จัก ช่วยสนับสนุน ทั้งข้อมูลพื้นที่ ภาพถ่าย วัตถุ บุคลากร ฯลฯ ด้วยความเป็นมิตร หากปราศจากการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้วนิทรรศการ “ท่าเตียน : กรุงเทพฯ บทที่ ๑” คงไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีชีวิตชีวาเช่นนี้

ราเมศ พรหมเย็น

รองผู้อำนวยการสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)
และผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ท่าเตียน กรุงเทพฯ บทที่ ๑

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติร่วมกับชุมชนท่าเตียนสร้างสรรค์นิทรรศการชั่วคราว

ท่าเตียน : กรุงเทพฯ บทที่ ๑

จากเมืองท่า สู่มืองเที่ยว นิทรรศการแห่งบางกอกนครที่คนไทยควรได้ดู

ท่าเตียน สถานที่ที่ได้รับการกล่าวถึงตั้งแต่สมัยอยุธยา ต้นรัตนโกสินทร์ และสืบเนื่องจนปัจจุบัน
ท่าเตียน ชุมชนที่รุ่มรวยอันเกิดจากการหล่อหลอมของผู้คนและวัฒนธรรม ๓ ส่วน คือ วัง วัด ตลาด

ท่าเตียนเป็นชุมทางการค้าและชุมทางการคมนาคมริมแม่น้ำเจ้าพระยา ชุมชนแห่งนี้เป็นที่ปะทะสังสรรค์ เนื่องด้วยในครั้งอดีตท่าเตียนเป็นแหล่งรวมทั้งสินค้าชาวบ้านและสินค้าชาววัง เป็นย่านการค้าใหญ่ที่คับคั่งไปด้วยสินค้าหลากหลายชนิด และด้วยทำเลที่เป็น “เมืองน้ำ” ซึ่งเป็นรากฐานของวิถีชีวิตชาวบางกอก ตลาดท่าเตียนจึงผูกโยงกับการคมนาคมของแม่น้ำเจ้าพระยาและเครือข่ายแม่น้ำลำคลองทั้งจากฝั่งธนบุรีและฝั่งพระนคร

เมื่อสังคมเจริญก้าวหน้ามากขึ้น การขยายเมืองทำให้บทบาทของท่าเตียนเปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าย่านการค้าและชุมทางที่คึกคักได้ถูกกระจายตัวออกไป แต่บทบาทของพื้นที่แห่งนี้ก็ไม่ได้ยุติลง และเมื่อรถไฟฟ้า วิถีการคมนาคมแบบใหม่กำลังเข้ามาสู่เกาะรัตนโกสินทร์ ท่าเตียนกลับนำจับตามองมากขึ้น

This temporary exhibition is created by the National Discovery Museum Institute, in collaboration with the Tha Tian Community.

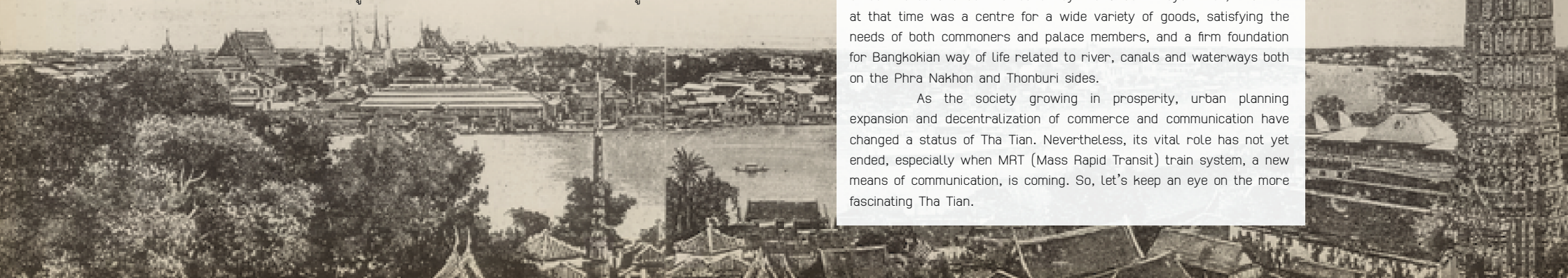
Tha Tian : Where Bangkok City Was Born

A New Page: from a Pier to a Place of Attraction

The exhibition of Bangkok that Thais should not miss

Through the years of the Kingdom of Ayutthaya and early Rattankosin Period, up to the present time, Tha Tian has been a remarkable community enriched with people living in harmony amid three existing cultures, namely palace, temple and markets. As crossroads of commerce and communication by the Chao Phraya River, Tha Tian at that time was a centre for a wide variety of goods, satisfying the needs of both commoners and palace members, and a firm foundation for Bangkokian way of life related to river, canals and waterways both on the Phra Nakhon and Thonburi sides.

As the society growing in prosperity, urban planning expansion and decentralization of commerce and communication have changed a status of Tha Tian. Nevertheless, its vital role has not yet ended, especially when MRT (Mass Rapid Transit) train system, a new means of communication, is coming. So, let's keep an eye on the more fascinating Tha Tian.

1 นิทรรศการทำเทียน

นิทรรศการครั้งนี้นำเสนอผ่านรายงาน วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๖ เรื่อง “ทำเทียน” ถ้าไม่รู้จัก แล้วจะรักได้อย่างไร? รายงานฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของชุมชนทำเทียนเพื่อทำความเข้าใจกรุงเทพฯ ให้มากขึ้น ในฐานะพื้นที่ที่เป็นบางกอกก่อนกรุงเทพฯ และได้กลายเป็นจุดกำเนิดของกรุงเทพฯ รายงานฉบับนี้จึงทำให้ รู้จักอดีต เข้าใจปัจจุบัน เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2 ภาพยนตร์ รายงานฉบับไม่ผ่าน’จารย์แป๋ว

The Origin of Bangkok, The Origin of Love เรื่องวุ่นๆ ของเด็ก ม.๖ สามคน ที่ต้องช่วยกันออกตามหา ตี ออริจิ้น ออฟ แบงค็อกคือค เรื่องที่ต้องสืบค้นด้วยหัวใจ ไม่ใช่ Smart Phone

เรื่องย่อ

หลังจากที่ เต๋า หวาน สอง นักเรียนชั้น ม.๖ ช่วยกันทำรายงานเกี่ยวกับ “ความเป็นมาของชุมชนรอบโรงเรียน” ส่ง ‘จารย์แป๋ว อาจารย์วิชาสังคมศึกษา ก็ได้ รับคอมเม้นท์ว่าเป็นรายงานคาคาๆ ที่ลอกมาจากกูเกิ้ล ‘จารย์แป๋ว จึงให้นักเรียนทั้งสาม กลับไปทำรายงานมาให้ใหม่ให้ดีที่สุด เพราะนอกจากเป็นรายงานสุดท้าย ก่อนจบแล้ว ยังเป็นรายงานของคนทำเทียน ที่ต้องรู้จัก ก่อนจะรักชุมชนของตัวเอง

ตัวละคร

เต๋า เด็กทำเทียน บ้านขายลูกเต๋า อยู่กับอาทงแก๋ๆ แต่รีเป็นเด็กอาร์ต เป็นคนไม่เชื่อ อะไรง่ายๆ ช่างสงสัย นอกจากต้องทำรายงานส่งครูแล้วยังต้องจีบหวาน เพื่อนซี้ที่โตมาด้วยกันแต่เด็กอีกด้วย

หวาน สาวหวานๆ สมชื่อ ด้วยรักทำเทียนจึงอยากเรียน “โบราณฯ” มีคุณพ่อสุดดีเงิน ที่คิดจะทำ โรงงานน้ำตาลให้กลายเป็นโรงแรมสุดหรู

สอง ลูกคนรวย แม้จะสนใจแต่เรื่องหุ่น แต่ก็จำใจมาร่วมตามหา ตี ออริจิ้น ออฟ แบงค็อก สอง เป็นเพื่อนที่ช่วย (แต่ป่วย) จนทุกเรื่องสำเร็จ ทั้งรายงาน ออริจิ้นและรักของคู่จิ้น

Tha Tian : Where Bangkok City Was Born

1 Tha Tian Exhibition

The exhibition is presented through an assignment report by grade-12 students. The topic of the assignment, “Tha Tian: How Can We Love Without Knowing?”, is a part of Social Studies course requirement, aimed to study the historical background of the Tha Tian community as a place existing before the present ‘Bangkok’ so that the students’ understanding of Bangkok will be much enhanced. Therefore, through preparing this report, those students have an opportunity to know the past, understand the present time, and ready for any changes in the future.

2 Short Film “The Origin of Bangkok, The Origin of Love”

An adventure of three grade 12 students who search for the origin of Bangkok a mission that need devotion with all their hearts, not their smart phones!

Synopsis

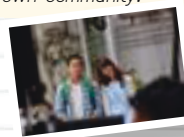
Tao, Wan and Song had submitted their report on “Historical Background of the Community Surround our School” to Miss Paew, their teacher, who returned it with unfavorable comments that their report was a copycat full of Google information. So, they need to rewrite this report and make the best of it because it is not only the last requirement before graduation, but also it must be a masterpiece prepared by Tha Tian descendants who cannot love without knowing their own community.

Characters

Tao : Living with a grandpa, he was a son of dice sellers. He is curious and hard to believe in things, without proving. Besides preparing the report in question, another important mission is to make his childhood best friend like Wan become his girlfriend.

Wan : She is a sweetheart girl who loves Tha Tian and thus hopes to further her study at the Faculty of Archaeology, Silpakorn University. Her father is a creative businessman who wants to turn his sugar factory into a boutique hotel.

Song : Song is from a well-to-do family. Despite his interest in stock exchanges, he is happy to join his friends in search for the origin of Bangkok. He is so helpful, and yet troublesome sometimes, that everything gets done very well, including those things like the report mission and heart mission.

3 แผนที่ทำเทียน

แผนที่ชุมชน รู้จักพื้นที่และสถานที่สำคัญของทำเทียน

4 AR เพิ่มมิติการเรียนรู้อดีตบนโลกปัจจุบัน

ด้วยเทคโนโลยีการผสมโลกเสมือน (Virtual World) เพิ่มเข้าไปในโลกจริง (Physical World) ในนิทรรศการนี้ จึงใช้ AR (Augmented Reality) เพื่อเพิ่มมิติการเรียนรู้ประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจของทำเทียน

- โปรดสำแดงตน
- ตำนานทำเทียน
- มหาวิทยาลัยแห่งแรก
- ประตูช่องกุด
- Now & Then

5 QR Code เรื่องเล่าจากชุมชนทำเทียน

รู้จักเรื่องเล่าจากชุมชนทำเทียน ย่านการค้าในอดีตและการปรับตัวสู่นาครด

- BTS รุ่น ๑
- ละครปดิวรี
- คอมมูนิตี้มอลล์แห่งพระนคร
- มิวเซียมสยาม
- กะทิขาวเกาะ กะเทาะแก่นธูรกิจทำเทียน
- ยี่เป็ด (อาจจะเป็ด) รุ่งสุดท้าย
- มรดก (นาวด) วัดโพธิ์สุสาน
- INN A DAY ในหนึ่งวันที่เปลี่ยนผ่าน
- ไข่เค็มทำเทียน คุณเคยกินแล้วแน่ๆ
- ตลาดอาหารแห้ง ทำไมถึงอยู่ริมน้ำ?

3 Tha Tian Maps

Walking Map: to know the major areas and places of Tha Tian

Mind Map: to know what makes Tha Tian an origin of Bangkok

4 AR for Extended Dimensions in Learning about the Past in the Present World

With the ‘Virtual World’ technologies applied to the physical world, this exhibition presents the AR to enhance the learning of Tha Tian’s interesting history.

- Where is the Fort?
- Chinese’s Giant
- The First University
- Court Ladies’s Market
- Now & Then

5 QR Code for Telling Story of Tha Tian

Learn about Tha Tian in the past and the transition for the future.

- The First BTS (Bangkok Tram System)
- Plays @ BKK’s First Theatre
- Bangkok’s First Shopping Mall
- Legendary Coconut Trade
- The Last Generation of Wholesalers?
- Wat Pho Heritage
- “Inn a Day,” a Time of Transition
- Secret Recipe of Tha Tian: Salted Eggs!
- Selling Seafood by the River?
- Museum of Siam

บางกอก ก่อนเป็นกรุงเทพฯ

Bang-kok Before Bangkok

ภาพถ่ายทางอากาศ
บริเวณท่าเตียน ราว
พ.ศ. ๒๔๙๘
โดย วิลเลียม ฮันท์
(ที่มา: หอจดหมายเหตุ
แห่งชาติ)
An aerial photograph
of Tha Tian area,
ca. 1955, taken by
Peter Williams-Hunt
(Source: National
Archives of Thailand)

ท่าเตียนตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ชั้นในของกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำเจ้าพระยา วัด วัง และการสร้างเมืองนับแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา

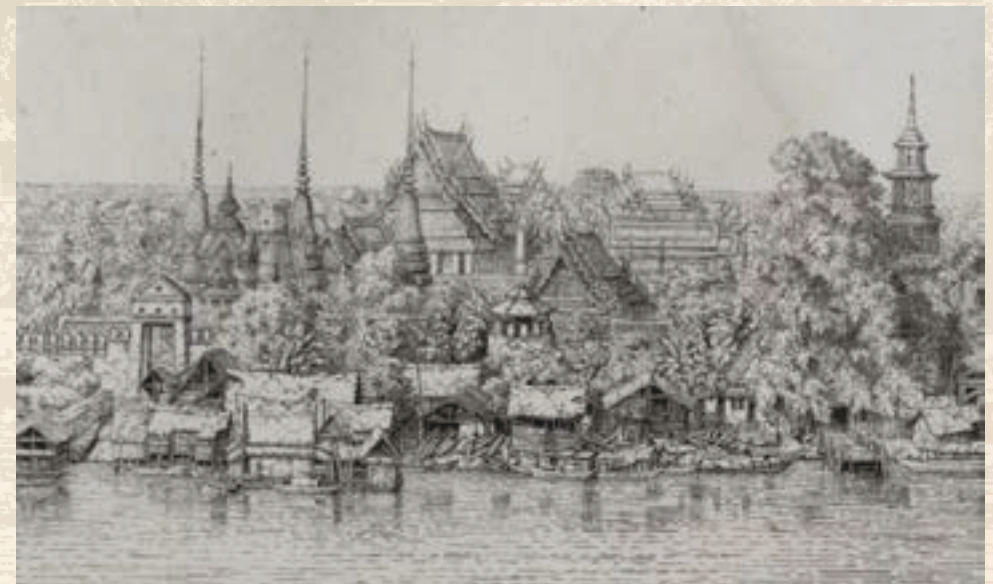
ช่วงเวลาตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจนถึงสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ กรุงศรีอยุธยาฝั่งตะวันออกการค้าทางทะเลกับบ้านเมืองที่ห่างไกล แม่น้ำเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักทางการค้า มีการขุดซ่อมคลองสายต่างๆ เพื่อรองรับการเดินเรือขนาดใหญ่ เช่น การขุดคลองสำโรง คลองทับนาง มีการขุดคลองลัดบางกอกจากปากคลองบางกอกน้อยไปทะเลผ่านปากคลองบางกอกใหญ่ในสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนเส้นทางของลำน้ำ คลองลัดได้ขยายตัวเป็นแม่น้ำ ส่วนแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมกลับตื้นเขิน แคบลงกลายเป็นคลอง ชุมชนที่เคยอยู่ริมเจ้าพระยาจึงขยับขยายไปตั้งอยู่ปลายคลองลัดซึ่งต่อมาเรียกว่าบางกอก และกลายเป็นจุดพักเรือจากนานาประเทศ มีผู้คนมาตั้งหลักแหล่งซื้อขายสินค้า เต็มโตเป็นชุมชนเมืองเรียกว่า “บางกอก”

ความสำคัญของเมืองบางกอกมีมากขึ้นในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เมื่อบางกอกเป็นเมืองด่านสำคัญ เป็นจุดบังคับให้เรือสำเภาทุกลำต้องหยุดเพื่อแจ้งรายละเอียดการเดินทางสินค้าและผู้โดยสาร รวมทั้งเก็บภาษีทั้งขาขึ้นขาลงเป็นเวลากว่า ๓๐๐ ปี และถูกตั้งชื่อว่าเมือง “ธนบุรีศรีมหาสมุทร” บางกอกในเวลานั้นมีศูนย์กลางคือพระบรมมหาราชวังอยู่ในใจกลางและมีส่วนสำคัญในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจให้ราชธานีถึงสองราชธานี คือ ธนบุรีและรัตนโกสินทร์

Tha Tian, situated on the bank of Chao Phraya River in the inner area of Rattanakosin Island, is the site of historical significance with temple, palace and the founding of cities that can be traced back to the Ayutthaya Era.

Through the reigns of King Trailokkanat and King Ramathibodi II, the Kingdom of Ayutthaya was prosperous and wealthy due mainly to international sea trade. The Chao Phraya River was its major route in trading. There were more canal diggings and restorations to serve large vessels. In the reign of King Chairacha Thirat, 'Klong Lad' or Chao Phraya River Bypass was dug between the Bangkok Noi and Bangkok Yai estuaries and Samrong and Tab Nang canals were restored. This led to changes in waterway paths. That is, canals turned into rivers while the river became shoal. Therefore, the riverside communities were instead resettled at the end of Klong Lad, which became a rest area for international ships and junks and grown into a centre of trading and, eventually, an urban community called 'Bang-kok'.

Bang-kok was even more significant in its role during the reign of King Maha Chakkraphat when it was elevated as a major border town where all junks were required to be anchored and to report related details of goods and passengers, and to pay both entrance and exit taxes. This continued for more than 300 years. Entitled as “Thonburi Srimahasamut”, Bang-kok was in perfect location, where the Palace was at the heart, and it contributed to growth and prosperity of two eras – Thonburi and Rattanakosin.

ภาพวาดลายเส้นแสดงแนวกำแพงและป้อมพระนครบริเวณท่าเตียน ราว พ.ศ. ๒๔๐๓ โดย อัลเบิร์ต เบิร์ก
A sketch of the city walls and forts in Tha Tian area, ca. 1864, by Albert Berg
(Source: Die Preussische Expedition Nach Ost-Asien)

ในสมัยธนบุรีบ้านเมืองอยู่ในภาวะคับขัน มีการสร้างป้อมและกำแพงตามแนวแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อป้องกันข้าศึก ความหนาแน่นของประชากรอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา (ฝั่งขวาในปัจจุบัน) ท่าเตียนซึ่งในตอนนั้นคือฝั่งตะวันออกของธนบุรี มีผู้คนเบาบางกว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นต่างชาติที่ถูกกวาดต้อนหรืออพยพมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนที่ติดตามพระเจ้าตากสินมาจากอยุธยา ซึ่งมีจำนวนมากจนเกิดชุมชนจีนขึ้นหลายแห่งบนแม่น้ำเจ้าพระยา สายเดิม ชาวจีนที่อพยพเข้ามามีบทบาทสำคัญกับระบบเศรษฐกิจในระดับต่างๆ ตั้งแต่เป็นแรงงานรับจ้างในการต่อเรือสำเภา ทำนาเกลือ เหมืองดินบุก เป็นแรงงานในการปลูกพืชส่งออก เช่น อ้อย พริกไทย กระวาน ยาสูบ เครื่องเทศต่างๆ เป็นแรงงานฝีมือ เช่น ช่างเหล็ก ช่างไม้ ช่างปูน ช่างสี เป็นต้น

ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ชาวกรุงเทพฯ มีชีวิตสัมพันธ์กับน้ำและพื้นที่ริมน้ำ ริมฝั่งเจ้าพระยามีเรือนแพตลาดล่ำท่ามกลางสำเภา เรือใบ เรือบด เรือพายหลากหลายประเภทในลำน้ำ เวนิสตะวันออกคือสมณานามที่ชาวต่างชาติมอบให้บางกอกในยุคนั้น เพราะทั้งชีวิตและการค้า การขนส่ง ล้วนดำเนินไปภายใต้เส้นทางน้ำ กล่าวได้ว่าแม่น้ำและชุมทางการค้าริมน้ำคือหัวใจหลักที่ยังความเติบโตมาแก่กรุงรัตนโกสินทร์ สืบเนื่องมาจากสมัยอยุธยาก่อนหน้านี้

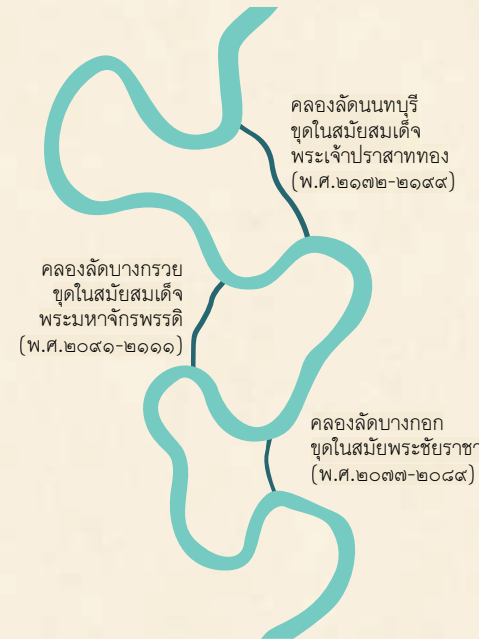
ภาพลายเส้นแผนผังป้อมวิไชยบุรี ราว พ.ศ. ๒๒๓๑
A sketch of the Vichaiyen Port, ca. 1688
(Source: 500 Years of Thai-Portuguese Relations: A Festschrift, 2011)

The Thonburi Kingdom was mostly in politically critical situation, resulting in forts and bulwarks along the Chao Phraya River. A majority of people lived on the western side of the river (presently known as Thonburi side). Most people living in Tha Tian, on the eastern side of the river, were foreign migrants and displaced people from wars, especially the loyal Chinese people who followed King Taksin from Ayutthaya. Settled down along the Chao Phraya River, the Chinese migrants played a vital role in terms of economic system. Their capabilities encompassed a diverse range of skilled labor (e.g. ironworkers, carpenters, paint workers and masons) and manual labor (e.g. those in junk building, salt farming, tin mining, plantations of sugar cane, pepper, cardamom, tobacco and spices)

In the early Rattanakosin Era, Bangkokian way of life was closely related to water and waterside areas. Along the shores, the Chao Phraya River was crowded with floating homes and rafts, and a wide variety of water vehicles like junks, sailboats, cutters and rowboats. Bangkok was known among foreigners at that time as 'Venice of the East' because of its dependence on the river and crisscrossed canals as its source for way of life, trades and transports. Over the years from Ayutthaya to Rattanakosin, the river and riverside trades has remained unchanged as a heart of prosperity and growth.

แม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม
Chao Phraya River (old)

แม่น้ำเจ้าพระยาสายใหม่
Chao Phraya River (present)

แผนที่แสดงการตัดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยา
A map showing bypass canal was dug to shorten the river route to Ayutthaya

กำเนิดกรุงเทพฯ

Birth of Bangkok

บริเวณพื้นที่ท่าเตียน เมื่อรัชกาลที่ ๑ ทรงขึ้นครองราชย์แล้ว ทรงย้ายพระบรมมหาราชวังจากกรุงธนบุรี ซึ่งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาข้ามมาอยู่ฝั่งตะวันออก (คือพระบรมมหาราชวังปัจจุบัน) ซึ่งขณะนั้นเป็นย่านที่คนจีนและคนญวนอาศัยอย่างหนาแน่น หลังจากนั้นมีการก่อสร้างพระนครใหม่ มีการรื้อกำแพงเมืองฝั่งธนบุรี ย้ายสถานที่ราชการมายังฝั่งพระนคร ขุดคลองรอบกรุงขึ้นใหม่ สร้างกำแพงเมืองและป้อมใหม่ ๑๔ ป้อม นอกจากนี้มีการบูรณปฏิสังขรณ์วัดโพธิ์ครั้งใหญ่ สืบเนื่องจากที่พระเจ้าตากสินได้สถาปนาวัดนี้ขึ้นเป็นพระอารามหลวงในสมัยธนบุรี นอกเหนือจากการขยายเมือง การบูรณะวัดแล้ว ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ยังมีการสร้างวังอีกหลายวังในเขตท้ายวัดโพธิ์

สมัยต้นรัตนโกสินทร์ถึงรัชกาลที่ ๔ สังคมไทยยังคงเป็นสังคมชานน้ำ บ้านเรือนราษฎรโดยมากอาศัยและประกอบกิจการค้าอยู่บนน้ำและริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ที่บนบกส่วนใหญ่จะเป็นวัดวัง สถานที่ราชการและบ้านเสนาบดีขุนนางทั้งหลาย ตลาดที่สำคัญคือตลาดน้ำที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลองตามจุดตัดบริเวณปากคลองต่างๆ ซึ่งมีทั้งขายปลีกริมฝั่ง และขายส่งของสินค้าอาหารสด-แห้ง มีทั้งลักษณะเรือเร่ และเรือนแพในชุมชน เช่น ตลาดน้ำท่าเตียน ตลาดน้ำปากคลองตลาด ส่วนตลาดบกยังมีขนาดเล็ก รับซื้อสินค้าอาหารจากท่าเรือสำคัญ มาขายให้แก่ชาวเมืองที่อยู่ในพระนคร หรือแปรสภาพมาจากตลาดน้ำโดยอาจเช่าที่จากเจ้านาย ขุนนาง หรือจากวัด แล้วทำเพิงค้าขายสินค้าประจำ เช่น ตลาดท้ายวัง เป็นต้น การตั้งหลักแหล่งชุมชนในกรุงเทพฯ ยุคนั้นจึงกระจายไปตามแม่น้ำ คลองสายหลักและคลองเล็กคลองน้อย โดยบ้านเรือนจะอยู่ริมฝั่ง หรือไม่ก็เข้าไปในผืนดินแต่ยังสามารถเชื่อมต่อกับแม่น้ำลำคลองได้สะดวก โดยที่พื้นที่บนบกริมฝั่งแม่น้ำมักเป็นพื้นที่ของวัดและพื้นที่อยู่อาศัยสำหรับวังเจ้าและบ้านขุนนาง เสนาบดีผู้ใหญ่ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินพระราชทานให้

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ ภายหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง สยามหันมาค้าขายกับชาวต่างชาติมากขึ้น รูปแบบเศรษฐกิจก็เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการพัฒนาเมืองจากชุมชนชานน้ำมาเป็นชีวิตเมืองแบบคนบกมากขึ้น

After the establishment of the Chakri Dynasty in 1782, King Rama the 1st issued a royal command to move the Palace from Thonburi, the previous capital on the west side of the river, to the spot where it now stands in the vicinity of Tha Tian, which were the Chinese and Annam settlements at that time. As a result, the capital was reestablished. Thonburi city walls were removed and then were rebuilt on the east. Fourteen fortifications were built and moats were created around the city area. Government offices were also moved to the new capital. There was also a major renovation of Wat Pho (Pho Temple), a royal temple established in the reign of King Taksin. In addition, several palaces were built in the area at the back of Wat Pho.

In the reign of King Mongkut, Thais were still considered as the social members of 'water community' due mainly to their settlements along the shores of Chao Phraya River, canals and waterways. Their homes and shops were scattered around the shores or on land connected to waterways. On the other hand, temple, palaces, government offices and residents of noblemen were situated on plots of land, most of which were granted by His Majesty the King.

Major markets, with both fresh and dried food available, were unquestionably those located along the canals and river, and around estuary. Sellers, either retailers or wholesalers, were on rafts and in vending boats in the communities such as Tha Tian and Pak Khlong Talat. However, although those markets on land were available, they were quite relatively smaller. Sometimes, this kind of markets, such as Thai Wang market, were only stalls, placed in the areas rented from the members of the royal family, noblemen or temple, reselling foods and goods bought from floating markets. The customers were city dwellers.

Later, after the Bowring Treaty (1855), Siam engaged more in international trade. A change in economic forms resulted in that of urban development in which the 'land' community was more emphasized than the 'water' one.

▲ เรือสินค้าขนาดใหญ่มาจอดลอยลำเทียบท่า ณ ท่าเตียน ราว พ.ศ.๒๔๔๘ (ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ) A large merchant ship anchored at Tha Tian, ca. 1955 (Source: National Archives of Thailand)

▲ เรือนแพร้านค้าริมฝั่งท่าเตียน (ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ) Rafts and floating shops at Tha Tian (Source: National Archives of Thailand)

ล่วงมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ เริ่มมีการตัดถนนหลายสาย ผู้คนย้ายจากน้ำมาอยู่บนบก ถนนจึงกลายเป็นเส้นทางแห่งการค้า มีการย้ายพระราชฐานที่ประทับออกไปรอบนอกและสร้างตึกแถวหันหน้าออกถนนให้ราษฎรเช่าทำการค้าขาย บริเวณรอบๆ พระบรมมหาราชวัง แม้จะยังคงมีวังเจ้านายและบ้านขุนนางอยู่บ้าง แต่ก็ลดจำนวนลงมาก

ในส่วนของตลาด ท่าเตียนเป็นตลาดใหญ่ที่สุดสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ตลาดท่าเตียนเป็นตลาดที่อยู่ใกล้พระบรมมหาราชวัง มีพื้นที่ครอบคลุมถึงปากคลองคูเมืองเดิมซึ่งเป็นตลาดใหญ่อยู่ตรงข้ามกับป้อมวิไชยประสิทธิ์ พระราชวังเดิมฝั่งธนบุรี ตลาดนี้เรียกว่า ปากคลอง แต่ภายหลังคนกลับเรียกว่าปากคลองตลาด

ทั้งท่าเตียนและปากคลองตลาด เป็นที่ที่บรรดาสินค้าจากหัวเมืองทั้งหลาย รวมไปถึงสินค้าที่บรรทุกมาจากสำเภาเมืองจีน สินค้าจากทางเหนือและทางใต้ จะต้องมาขนถ่ายกันที่ตลาดนี้

ในย่านท่าเตียนซึ่งทั้งพื้นที่พูดได้ว่าเป็นตลาดนั้น ยังมีตลาดอีกจุดหนึ่งซึ่งแม้ว่าเป็นพื้นที่ไม่ใหญ่นัก แต่ก็อยู่ในความทรงจำของพื้นที่ท่าเตียน นั่นคือ **ตลาดมรกฏ**

ตลาดมรกฏ เป็นตลาดที่คนรุ่นอายุมากกว่า ๔๐ ปีขึ้นไปเรียกบริเวณนี้ว่าตลาดเก่า หรือ เหล่าตึกลัก ในสำเนียงแต้จิ๋ว อยู่ระหว่างตลาดท่าเตียน (หรือปัจจุบันเรียกว่าตลาดทรัพย์สินฯ) กับที่ธรณีสงฆ์ของวัดพระเชตุพนฯ โดยมีราชสกุลเพ็ญพัฒน์เป็นเจ้าของมาโดยตลอด ที่มาของชื่อตลาดสันนิษฐานว่ามาจากชื่อเจ้าของที่ดินคือเจ้าจอมมารดาอมรภวพระมารดาของกรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม ซึ่งได้สร้างตลาดสดในเวลาเดียวกับที่เกิดวังเพ็ญพัฒน์ ในราวปี พ.ศ. ๒๔๔๔

ตลาดมรกฏนี้ เป็นตลาดที่สร้างคู่กับตลาดท่าเตียน มีตึกแถวที่สร้างแบบก่ออิฐถือปูน และมีห้องแถวเป็นเรือนไม้สองข้าง ตัวตลาดเปิดโล่ง เป็นเว็จ ไม่มีชอยเหมือนปัจจุบัน บริเวณของตลาดด้านริมน้ำเป็นท่าเรือใหญ่แห่งหนึ่งในท่าเตียนคือท่าเรือสุพรรณหรือท่าเรือสีเสียดหมูซึ่งมีการไหลเวียนของคนและสินค้าตลอดเวลา ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ตลาดมรกฏเป็นตลาดที่ว่ากันว่ารุ่งเรืองที่สุดในประเทศ มีสินค้าทุกชนิดทั้งอุปโภคบริโภค ขายกันตลอด ๒๔ ชั่วโมงเต็มพื้นที่ตลาดมีร้านค้าแบบยี่ปี่วทั้งสงและขายปลีก ทั้งของสดและของใช้ในชีวิตประจำวัน

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๐๖ เกิดเหตุไฟไหม้ตลาดมรกฏ หลังจากนั้นจึงมีการรื้อตลาด นำพื้นที่มาก่อสร้างตึกแถว และคงเหลือพื้นที่บริเวณติดถนนมหาราชเป็นตลาดขนาดเล็ก ซึ่งต่อมาก็มีการรื้อตลาดขนาดเล็กนั้นทิ้งเสีย ปัจจุบันคือบริเวณที่ทำการธนาคารกรุงไทยสาขาท่าเตียน

Afterwards, in the reign of King Chulalongkorn, with new more roads, more and more people lived on land. Roads, instead of waterways, became a major route of trades. The King orderd to build shop houses with their fronts facing the streets. These shop houses were for rent so that people were able to trade. There were only a few palaces found in the vicinity of the Grand Palace. So were those of the noblemen.

Tha Tian was still considered as the largest market in the early Rattanakosin Era. Located near the Grand Palace, it encompassed the area up to Pak Khlong Khu Muang Derm, which was another large market, opposite to Vichai Prasit Fort at the Former Palace on the Thonburi side. This market was previously known as 'Talat Pak Khlong', but it has been somehow called 'Pak Khlong Talat' up to the present time. Both markets were centre for goods from major towns in the northern and southern regions, including those imported from China.

However, not only those two large markets, but also a neighbouring small market named Morakot that were engraved in local people's memories. Among people in forties, this market was better known as Talat Kao (literally, old market) or lao tok lok in Teochew dialect. Owned by the House of Benbadhana and located between Tha Tian market and Wat Pho, the market was named after the Royal Concubine Morakot, Prince of Pichai's mother, as both the Benbadhana Palace and the market were built in the same year of 1901.

Built in parallel with Tha Tian market, the Morakot market included a brick-and-mortar shop house, winged with wooden shop houses. It was an open market. Along the riverside in the market was the Suphan pier or Si Lued Moo pier, one of the largest and most active piers in the Tha Tian area. Prior to the World War II, the Morakot market was regarded as Siam's most prosperous market with every product available 24 hours. With fully occupied space, there were shops distributing both wholesale and retail goods which included fresh foods and items for daily life that were taken from the Suphan pier.

In 1963, the market was unfortunately on fire. It was then replaced by shop houses and a small market in the area connected to Maha Rat Road. However, the market was later pulled down and nowadays it's an branch office of Krung Thai Bank, Tha Tian branch.

▲สภาพแผงร้านค้าริมผนังกำแพงวัดโพธิ์
(ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)
Stalls by the walls of Wat Pho
(Source: National Archives of Thailand)

◀บรรยากาศการค้าขายบริเวณชอยท่าโรงไม้ ท่าเตียน
(ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)
Trading in Soi Tha Rongmo, Tha Tian
(Source: National Archives of Thailand)

การคมนาคมทางน้ำและเรือแม่ลิ

Waterway Communications
and Passenger Boats

แต่เดิมนั้นชาวบ้านจะตั้งถิ่นฐานกันตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และตลาดเริ่มก่อตัวขึ้นมาพร้อมกลุ่มคนที่อยู่ตามลำน้ำ ท่าเตียนเป็นชุมชนหนึ่งที่เป็นตลาดใหญ่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งอยู่ในภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการล่องเรือสินค้ามาตามแม่น้ำ ที่เชื่อมต่อกับสาขาคลองซอยและลำกระโดงมากมาย รวมถึงยังเป็นจุดพักของพ่อค้าและสินค้าด้วย การคมนาคมทางน้ำจึงเป็นวิธีการเดินทางหลักของคนที่จะเข้ามาประกอบกิจกรรมในท่าเตียน ความสำคัญของการคมนาคมทางน้ำนั้นเห็นได้จากท่าเรือเก่าที่มีอยู่ในท่าเตียน คือ ท่าโรงไม้ ท่าข้าวโพด (ท่าหิน) ท่าบางบัวทอง ท่าเรือแดง ท่าเรือสุพรรณ ท่าเรือเขียว และท่าเรือสหกรณ์ ซึ่งเป็นท่าเรือสำหรับผู้ที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดหรือชาวสวนจากฝั่งอื่นๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าขาย ส่วนคนในท่าเตียนในสมัย ๓๐ ปีก่อน ทุกครอบครัวจะต้องมีเรือไว้ใช้ประจำโดยจอดบริเวณท่าน้ำยาวเป็นแพ

In the past, establishment of markets would follow riverside settlements. Likewise, the Tha Tian was one of the largest market-based communities, by the Chao Phraya River. Its location was excellent for transporting goods along the river branching out into a large number of canals and ditches, and also for being a rest area for merchants and their goods. Therefore, waterway communication and transportation were a major means for people who would like to do any activities in Tha Tian. The important role of waterway communication was confirmed by availability of several piers such as Rong Mo, Khao Phod (Tha Hin), Bang Bua Thong, Red, Suphan, Green and Cooperative piers which can still be seen today. At that time – around 30 years ago – these old piers were used by those living in the countryside or by agriculturists who wanted to sell their produces at the market. Local people in Tha Tian community usually had houseboats, which were moored in long lines around the piers.

แต่ดั้งเดิมนั้น คนจากต่างจังหวัดมักอาศัย “เรือเมล์” เป็นยานพาหนะหลักในการเดินทาง เรือเมล์เป็นเรือโดยสารที่มีเส้นทางเดินเรือระยะไกล เป็นเรือสองชั้นขนาดใหญ่ ชั้นบนบรรจุผู้โดยสาร ชั้นสองมีเก้าอี้แบบม้ายาวมีพนักพิงเรียงกันเป็นแถว ตอนท้ายเรือเป็นที่วางของ ส่วนชั้นล่างมีห้องเครื่องยนต์อยู่กลางลำเรือ พื้นที่ส่วนที่เหลือเป็นระวางบรรทุกสินค้าอุปโภคบริโภค เรือเมล์ล่องตามแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างท่าเตียนกับต่างจังหวัด ในพื้นที่ท่าเตียนมีเรือเมล์ชั้นล่างท่าเตียนและจังหวัดต่างๆ หลายสาย ดังนี้

โมเดลจำลองเรือโดยสารสองชั้น
เส้นทางท่าเตียน – สุพรรณบุรี
(ที่มา: สุจิตร์งานเทศกาลพิพิธภัณฑ์
ท้องถิ่น ครั้งที่ ๒, ๒๕๕๓)
A model of replica double-decker
passenger boat, with destinations
between Tha Tian and Suphanburi
(Source: Programme, Local Museum
Festival No. 2, 2010.)

เรือแดง จอดที่ท่าเรือแดง หรือชอยท่าเตียน ล่องระหว่างท่าเตียนกับพระประแดง นนทบุรี ผักไห่ เสนา อยุธยา อ่างทอง ชัยนาท สิงห์บุรี ปากน้ำโพ บรรทุกสินค้าพวกปลาเค็ม เรือแดงจะจอดอยู่ที่ชอยท่าเตียน ซึ่งชาวบ้านในท่าเตียนจะเรียกชอยนี้ว่า “ชอยท่าเรือแดง” จนถึงปัจจุบันแม้ว่าเรือจะไม่ได้จอดแล้วก็ตาม

เรือสีเลือดหมู จอดที่ท่าเรือสีเลือดหมูหรือท่าสุพรรณ ตลาดมรกตเดิมหรือชอยท่าสุพรรณในปัจจุบัน เส้นทางขึ้นล่องคือ ท่าเตียน-ปากน้ำโพ พ่อค้าเมืองเหนือจะมาซื้อสินค้าแล้วบรรทุกไป เรือนี้จะจอดตามท่าเมืองต่างๆ ได้แก่ นนทบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง ปทุมธานี เป็นต้น

เรือเขียว ไปบ้านแพน ลาดบัวหลวง อยุธยา สุดทาง คือ ชัยนาท สิงห์บุรี ซึ่งเรือเขียวนี้อจะเข้าทางสุพรรณเส้นทางวัดไผ่ล้อม เรือเขียวจะจอดอยู่ที่ท่าเรือเขียวที่อยู่ในชอยประตุนกยูง ปัจจุบันนี้คนในท่าเตียนยังเรียกชอยประตุนกยูงว่า “ชอยท่าเรือเขียว”

นอกจากนี้ยังมีท่าข้าวโพดหรือท่าหิน อยู่บริเวณตลาดทรัพย์สิน วิ่งระหว่างท่าเตียน-บางไทร และทางไปสุพรรณ ท่าบางบัวทองอยู่บริเวณตลาดทรัพย์สิน วิ่งระหว่างท่าเตียน-บางบัวทอง ท่าโรงไม่มีเรือวิ่งระหว่างท่าเตียน-พระประแดง ปัจจุบันเป็นท่าเรือข้ามฟากไปฝั่งธนฯ และเป็นท่าขึ้นเรือด่วนเจ้าพระยา

Originally, people from the countryside usually took a passenger boat in going places. The passenger boat was a large double-decker one. On the upper deck there were benchlike seats with backs arranged in rows for passengers and the baggage area at the back. On the lower deck the engine chamber was placed in the middle, with freight on the available space. The passport boat service was provided for trips along Chao Phraya River between Tha Tian and provinces.

From Tha Tian Pier, passenger boats served different routes with destinations as follows:

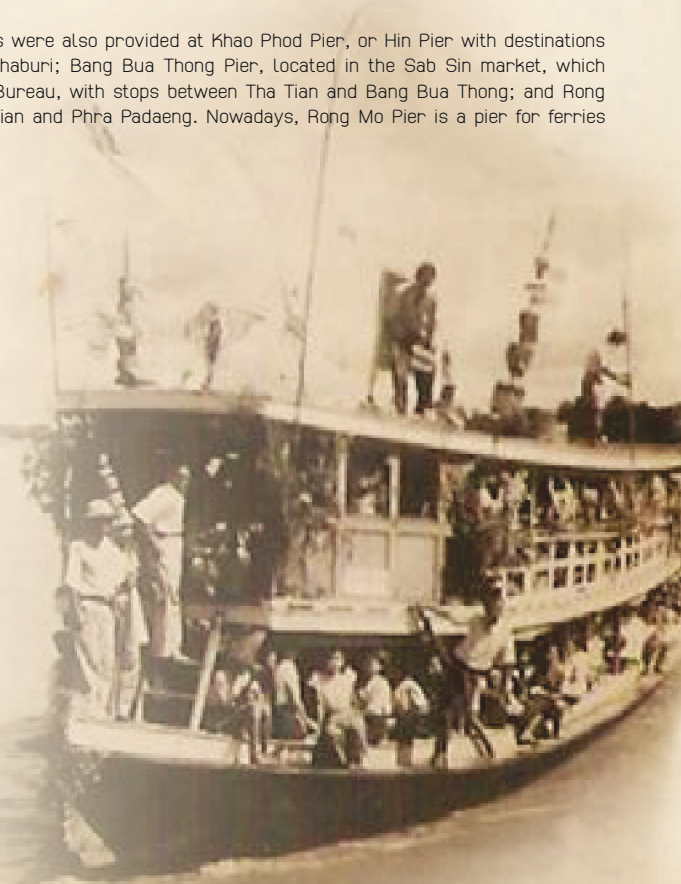
Red Boat – Terminal at Tha Tian Pier. Stops included Phra Padaeng, Nonthaburi, Phak Hai, Sena, Ayutthaya, Chainat, Singburi, Pak Nam Pho. The regular goods on board were salted fish. The pier of Red Boat service has been known among local people as ‘*Soi Tharue Dang*’ up to the present time although the service is not available any more.

Crimson Boat – Terminal at Crimson Boat Pier, or Suphan Pier. It is actually the former Morakot market, or Soi Tharue Suphan in the present time. The boat goes to destinations between Tha Tian and Pak Nam Pho. The stops included provincial piers like Nonthaburi, Singburi, Ang Thong and Pathum Thani. Regular customers were merchants from the north who purchased goods from the capital and took them home for sale.

Green Boat – Terminal at Green Boat Pier, Soi Pratu Nokjung, which is still known among local people as ‘*Soi Tharue Khiaw*’. Stops included Ban Phaen, Lad Bua Luang, Ayutthaya, Chainat with the last stop at Singburi. The route was taken through Phai Lom Temple in Suphanburi.

In addition, other boat services were also provided at Khao Phod Pier, or Hin Pier with destinations between Tha Tian and Bang Sai and Suphaburi; Bang Bua Thong Pier, located in the Sab Sin market, which was supervised by the Crown Property Bureau, with stops between Tha Tian and Bang Bua Thong; and Rong Mo Pier, with destinations between Tha Tian and Phra Padaeng. Nowadays, Rong Mo Pier is a pier for ferries and express boats.

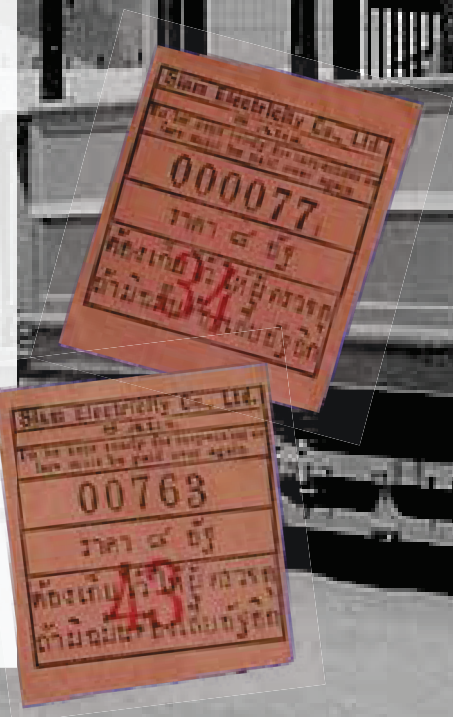
ในอดีตเรือเมล์เป็นพาหนะหลัก
ในการเดินทางไกลระหว่าง
ต่างจังหวัดกับกรุงเทพฯ
In the past passenger boats
were major vehicles for travelling
between Bangkok and provinces.

รถราง Trams

“รถราง” หรือที่เรียกกันในภาษาอังกฤษว่า “Tramway” มีกำเนิดขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ จากการก่อตั้งของชาวเดนมาร์กซึ่งจัดเดินรถรางขึ้นใน “เมืองบางกอก” ตามการเรียกขานในสมัยนั้น ตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๐ รถรางคันแรกเคลื่อนที่ไปด้วยการใช้ม้าลาก จากนั้นได้มีการเปิดดำเนินการกิจการรถรางไฟฟ้าขึ้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๗

หลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองได้เพียง ๔-๕ ปี สัมปทานการเดินรถก็ได้สิ้นสุดลง เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ รัฐบาลได้เข้ามาดำเนินการต่อในนามของบริษัท การไฟฟ้ากรุงเทพฯ จำกัด สังกัดกรมโยธาเทศบาล กระทรวงมหาดไทยตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่หลังจากที่มีการพัฒนาบ้านเมืองขนานใหญ่เกิดขึ้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์พร้อมๆ กับนโยบายที่จะให้เลิกเดินรถรางและรถสามล้อถีบในเขตพระนคร-ธนบุรี รถรางจึงค่อยๆ ลดบทบาทลงและเลิกเด็ดขาดในเขตเมืองหลวงเมื่อ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ รวมเวลาที่คนกรุงมีรถรางใช้นับได้รวม ๘๐ ปี

It was not until the year 1887, in the reign of King Chulalongkorn that tram was introduced in Bangkok by a Danish company. At that time, the tram was first drawn by horses. Later, the tramway system service started in May 1894.

Approximately, five years after the end of World War II, tram concession was terminated on the 31th of December 1949. Then, on the 1st of January 1950, the government continued its operation on behalf of Bangkok Electricity Co., Ltd., under the Department of Public Works, the Ministry of Interior. However, according to the country's massive development scheme initiated by Field Marshal Sarit Thanarat, tramway system service and cycle rickshaws were banned in Phra Nakhon and Thonburi areas. Consequently, trams became scaled down and totally discontinued in the capital on the 11th of October 1968, leaving the 80-year experience with trams only in the memories of Bangkok citizens.

รถรางครั้งแรกชักลากด้วยแรงม้า ต่อมาจึงเริ่มขับเคลื่อนด้วยไฟฟ้าในปี พ.ศ. ๒๔๓๗ The first tram was drawn by horses. Later, it was electrically operated in 1894. ก่อน พ.ศ. ๒๔๔๐ ตัวรถรางมีราคาสูงถึง ๘ อัฐ (เทียบกับราคาถ้วยเดียว ซามละ ๑ อัฐในสมัยรัชกาลที่ ๕) Prior to 1897, a tram fare cost as much as 8 at (if compared to how a bowl of noodle soup was priced only at 1 at in the reign of King Rama V)

มหาวิทยาลัยแห่งแรก The First University

“วัดโพธิ์” หรือ “วัดโพธาราม” ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของที่ตั้งพระบรมมหาราชวัง เชื่อกันว่าสร้างขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๒๓๑-๒๒๔๖ ในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา (ไม่ปรากฏหลักฐานผู้สร้าง แต่เชื่อกันว่าเป็นวัดราชบูรณะ)

วัดโพธิ์ได้รับการปฏิสังขรณ์ครั้งสำคัญในสมัยรัชกาลที่ ๓ โดยทรงขยายพื้นที่ เปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมอาคารในพื้นที่วัด เช่น โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอุโบสถ พระวิหารทิศ และพระวิหารพระพุทไธยาส เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น การบูรณะปฏิสังขรณ์ในครั้งนั้นยังได้รับการยกย่องว่าเป็นเสมือนการสร้าง “มหาวิทยาลัย” ในระดับชาวบ้านขึ้นเป็นครั้งแรกตั้งปรากฏอธิบาย-คำนำของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ในหนังสือ ประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฯ ความว่า

“...เหตุว่าตั้งแต่สถาปนาพระนครอมรรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลก่อนๆ ได้ทรงสถาปนาและทรงทำนุบำรุงวัดกุศลสถานและกิจการอย่างอื่นมาโดยลำดับ รัชกาลที่ ๓ ถึงสมัยที่จะทรงทำนุบำรุงความเจริญส่วนจรรยาและวิชาความรู้อันอาศัยวัดเป็นศึกษาสถาน...ก็พระอารามทั้งหลายซึ่งทรงสถาปนาในวัดพระเชตุพนฯ ซึ่งสร้างเป็นอารามใหญ่กว่าวัดอื่นๆ มาแต่ในรัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๓ ชำรุดทรุดโทรมลง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงปฏิสังขรณ์ แต่ในการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ มีพระราชประสงค์พิเศษอีกอย่างหนึ่งซึ่งจะให้เป็นที่แห่งเล่าเรียนวิชาความรู้ของมหาชนไม่เลือกชั้นบรรดาศักดิ์ถ้าจะเรียกอย่างทุกวันนี้คือจะให้เป็นที่แห่ง ‘มหาวิทยาลัย’...สามัญศึกษา มีที่เรียนอยู่ตามวัดทั่วไป แต่ส่วนวิสามัญอันจะเป็นวิชาซีพของคนที่หลาย ยังศึกษาได้แต่ในสกุล ผู้อยู่นอกสกุลโดยเฉพาะที่เป็นพลเมืองสามัญไม่มีโอกาสที่จะเรียนได้...จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รวบรวมเลือกสรรตำรับตำราต่างๆ ซึ่งสมควรจะเล่าเรียนเป็นชั้นวิสามัญศึกษา มาตรวจตราแก้ไข...แต่งขึ้นใหม่บ้าง แล้วโปรดให้จารึกแผ่นศิลาประดับไว้ในบริเวณวัดพระเชตุพนฯ...”

Wat Pho or Wat Photharam is situated at the south of the Grand Palace. It was believed that it was built around 1688-1703 in the reign of King Phetracha during the late Ayutthaya period (the builder was unknown).

Its major restoration, mostly with space enlargement and renovation, took place during the reign of King Rama III. New structures built during his reign included the congregation hall, viharas, and the Reclining Buddha Hall. This restoration was praised as the first establishment of ‘university’ for ordinary people, according to the Preface by Prince Damrong in his book on the collected inscriptions at Wat Pho:

*ตำรายาโบราณและการนวดแผนไทย บริเวณระเบียงรอบพระมหาเจดีย์
Traditional Thai pharmacopoeia and inscriptions of Thai style massage
on the walled cloister around Phra Maha Chedi Si Rajakarn*

“... Since Phra Nakhon had been founded as a capital of Siam, the last Kings ardently and continuously devoted themselves to establishing, supporting, developing, improving and renovating so many places, antiquities, and related affairs. When it came to the reign of King Rama III, ethical prosperity and the growth of knowledge were emphasized and enhanced with Buddhist temples as the centre of academic fields. ... Of all temples and monasteries our Kings founded, Wat Pho, built by King Rama I, is the largest one. Nevertheless, the temple had been in a state of decay during the reign of King Rama III, who then had it restored for a special intention. That is, Wat Pho would become the centre of many fields of academy for all – the centre for equality in education. To put it pragmatically, it was meant to be the ‘university’ which provided elementary education or general education for all, whereas secondary education that will contribute to future professions remained available within families. Those who are non-family members or those common citizens are not given any opportunities to obtain this kind of education. ...Therefore, His Majesty the King graciously had any textbooks appropriate for secondary education revised and written, and then inscribed on stones placed around the Wat Pho area. ...”

ภาพถ่ายมุมสูงวัดโพธิ์ (ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)
A bird's view of Wat Pho (Source: National Achieves of Thailand)

วิชาต่างๆ ของวัดโพธิ์

Wat Pho Holistic Knowledge

สมัยรัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมตำรายาและปั้นท่าฤๅษีติดตนไว้ที่วัดโพธาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ไม่ปรากฏชัดว่ามีกรสร้างเป็นจำนวนเท่าใด ประกอบกับรูปปั้นฤๅษีติดตนดังกล่าวทำด้วยดินปัดทอง จึงชำรุดเสื่อมสภาพง่าย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่นนครสวรรค์พิริยภักดิ์เป็นผู้กำกับช่างหล่อในการสร้างรูปหล่อฤๅษีติดตน ๘๐ ท่าพร้อมคำโคลง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ แต่รอดเหลือมาจนถึงปัจจุบันเพียง ๒๔ ท่า เนื่องจากมีการเคลื่อนย้ายและลักลอบนำรูปปั้นไปขายบางส่วน

รูปหล่อฤๅษีติดตนที่สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๓ ทำด้วยสังกะสีผสมดีบุก เมื่อปั้นเสร็จแล้วนำไปตั้งไว้ตามศาลาราย โดยมีศิลาจารึกโคลงสี่สุภาพบรรยายสรรพคุณว่าท่าใดรักษาอาการใด โคลงภาพฤๅษีติดตนมีทั้งสิ้น ๘๕ บท พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ร่วมกับพระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าลูกยาเธอ ขุนนาง พระภิกษุตลอดถึงสามัญชน รวม ๓๕ ท่าน

พร้อมกับการจัดสร้างรูปปั้นฤๅษีติดตน รัชกาลที่ ๓ ยังได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จารึกแผนภาพนวดโบราณ ๖๐ ภาพบนผนังของศาลารายวัดโพธิ์ เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ด้านการนวดและเส้นต่างๆ แก่ประชาชนโดยทั่วไปในด้านการแพทย์แผนโบราณ ทรงโปรดฯ ให้เขียนภาพและปั้นฤๅษีติดตนเพิ่มเติมขึ้นอีกจนครบ ๘๐ ท่า และจารึกวิชาหัตถศาสตร์ลงบนแผ่นหินอ่อนอีก ๓๐ คู่ แต่ละคู่แสดงจุดสำคัญในร่างกายมนุษย์ที่ใช้สำหรับการนวดเอาไว้อย่างละเอียด โดยประดับจารึกเหล่านี้เอาไว้บนเสาและผนังศาลาราย

ศิลาจารึกวัดโพธิ์สามารถแบ่งประเภทบทกลอนได้หลายหมวดหมู่ ได้แก่ วรรณคดี หมวดสุภาษิต หมวดทำเนียบ หมวดอนามัย ในขณะที่การจัดทำศิลาจารึกเหล่านี้อาจมองได้ว่าเป็นการเผยแพร่ความรู้แก่บุคคลทั่วไป เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้าไปคัดลอกความรู้ที่วัดได้อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน และเปรียบเทียบกับว่าวัดโพธิ์เป็นเสมือนมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกในเมืองไทย

King Rama I had the traditional Thai pharmacopoeia collected and statues of contorted hermit exercises moulded in 1788. No exact number identified. Worst of all, the statues were moulded by gold-plated clay so their condition was easily deteriorated. Later, in 1832 during the reign of King Rama III commissioned Prince Narong Harirak to supervise the mouldings of 80 contorted hermit exercise postures with verse inscriptions. Unfortunately, only 24 statues survived because some were damaged during relocation, and some were stolen.

The materials for the statues built in the reign of King Rama III were made from pewter. They were placed at the walled cloisters, featuring the verses describing the postures and healing effects. There were 85 verses, collaboratively created by 35 persons, namely His Majesty the King, his brothers and sisters, his sons, noblemen, monks, and laymen.

Furthermore, His Majesty the King also had the 60 ancient drawings of Thai massage inscribed on Wat Pho's cloister walls so as to disseminate knowledge about massaging for the benefit of all. Verse inscriptions can be categorized into literary works, proverbs, sanitation, etc. This management of inscriptions available and easily accessible at the temple was deemed as establishment of Thailand's First Open University.

Regarding the traditional medical science, His Majesty not only had the drawings and mouldings of 80 contorted hermit exercise postures, but also 30 pairs of marble inscriptions about palmistry made. Each pair demonstrated, in minute detail, bodily important spots for massaging. These inscriptions were placed on columns and walls of cloisters.

รูปปั้นฤๅษีติดตนแสดงท่าการรักษากายารบเมื่อย
The statues of contorted hermit exercises, showing how to heal stiffing

จารึกวิชาหัตถศาสตร์แสดงจุดสำคัญในร่างกาย
The inscriptions of palmistry, presenting bodily important spots

ตำนานยักษ์วัดโพธิ์

The Legend of
Temple Guardians

ลั่นถัน ประติมากรรม
จีนตัวใหญ่ที่มีถูก
เข้าใจผิดว่าคือยักษ์
วัดโพธิ์
The Chinese rock
statue originally
used as ballast on
ship and usually
mistaken as Wat
Pho giants

ท่าเตียนมีตำนานที่เป็นที่รู้จักกันดี คือ ตำนานเกี่ยวกับยักษ์วัดแจ้งและยักษ์วัดโพธิ์ ที่ว่ากันว่ายักษ์วัดโพธิ์ (วัดพระเชตุพนฯ) กับยักษ์วัดแจ้ง (วัดอรุณฯ) ยกพวกมาต่อสู้กันที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา จนทำให้บริเวณนั้นราบเตียนไปหมด ความสนุกสนานของตำนานเรื่องนี้ได้มีคนนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์เรื่อง “ท่าเตียน” และมีเพลงประกอบภาพยนตร์ที่ขับร้องอย่างสนุกสนานโดยคุณมีศักดิ์ นาครัตน์

...เมื่อเอ๋ย เมื่อนั้น ยักษ์วัดแจ้งเรื่องศรีเอ๋ย
จึงเหาะข้ามเจ้าพระยามาทันที
มาลงที่ท่าหน้าหลังวัดโพธิ์
เพราะตรงนั้นเดิมเป็นท่ามีไม้มาก ล้วนหลายหลากหลายพันธุ์อุกโข
ดึกันตรงนั้น ไม่เอ็ดตะโร ไม่รบกวณพระวัดโพธิ์เป็นดีเอ๋ย
ยักษ์ ยักษ์ ยักษ์ สู้กันแบบยักษ์ ยักษ์
รบกันไปหลายยก ยังไม่ยอมพัก
จึงลืมตัวไม่รู้ตัวตัวเป็นยักษ์ ไม่ทั้งปากก็พลันหัก
โล่งราบเลี่ยนเตียน ท่านสมภารก็เข้ามาห้ามปราม
ไม่เอาความขอย่าได้เบียดเบียน
เซ็นสัญญาสันติภาพลงทะเลเบียน
แล้วเชิญยักษ์ขึ้นเขียนกลับไปเฝ้าวัด
นั้นแหละน้องเอ๋ย ตั้งแต่นั้นมา...
ตรงนั้นแหละหว่า เค้าเรียกว่าท่าเตียน

One of the most famous legends is that of the guardians at Wat Arun and at Wat Pho. These guardians have an appearance of Ramayana-based giants. Legend says it that there was a battle between the guardians from both temples by the Chao Phraya River. The fight was so fierce that the area became swept. This legend is also adapted and made as a feature film called 'Tha Tian'. The film's theme song was performed by Meesak Nakharat in a lively manner:

O, the guardians at the glorious Wat Arun, are, at once, flying over the Chao Phraya River to a pier at the back of Wat Pho, where various kinds of trees are to much avail, in a silent battlefield without any monks being ailed.

Guardians against guardians! In a guardian way! After series of battles, after hours of hassles, those trees torn from the ground, all ripped down. Nothing left behind but all the empty ground.

Whether for or against the fight, Their friends prefer solution in sight. Therefore, the guardians sign the peace treaty and to their temples they return and ready. That is how the Tha Tian ground became empty.

ปรินซ์เธียเตอร์

ปรินซ์เธียเตอร์ เป็นโรงละครของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) เมื่อสมัยรัชกาลที่ ๔ ท่านได้เป็นอุปทูตไปอังกฤษและได้รับอิทธิพลจากลอนดอนเธียเตอร์จึงนำแบบละครยุโรปมาปรับปรุงละครนอกให้มีแนวทางที่แปลกออกไป กลายเป็นการแสดงละครแนวใหม่ จัดเป็น "ละครพันทาง" ที่จับเอาเนื้อเรื่องวรรณคดีไทยต่างๆ มาผสมรวมกัน

คณะละครนี้เดิมชื่อ Siamese Theatre เป็นละครที่เล่นอยู่กับบ้านตามความพอใจของเจ้าของ เวลามีแขกเมืองมาก็เล่นให้แขกเมืองดู ชาวบ้านก็พลอยได้ดูด้วย จนเมื่องานฉลองกรุง ๑๐๐ ปี (พ.ศ. ๒๔๒๕) เจ้าพระยามหินทรฯ ได้นำละครไปร่วมแสดง ณ ท้องสนามหลวง และริเริ่มแสดงละครเก็บเงิน (ติดตัว) ที่โรงละครเป็นครั้งแรก

การแสดงของท่านก่อให้เกิดคำขึ้นคำหนึ่ง คือ "วิก" เหตุที่เกิดคำนี้คือ ละครของท่านเดิมแสดงเวลาเดือนหงาย เดือนละ ๑ สัปดาห์ หรือ ๑ วิก ชาวบ้านมักจะพูดกันว่าไปวิก คือ ไปสุดสัปดาห์ด้วยการไปดูละครของท่านเจ้าพระยาฯ เรื่องที่แสดงอาทิ ดาหลัง ราชอิริราช และอื่นๆ การแต่งตัวประณีต เช่น เล่นเรื่องจีนก็แต่งชุดจีน เล่นเรื่องพม่าก็แต่งชุดพม่า ทำให้มีผู้ชื่นชอบกันมาก

Prince Theatre

The Prince Theatre was owned by Chao Phraya Mahinthon, who was commissioned by King Mongkut as a charge d'affaires to England and thus inspired by the London Theatre. He applied European theatrical styles to improve lakhon nok, a kind of Thai play performed only by males. As a consequence, the play was developed into a new kind called lakhon phan thang which integrated details from different Thai literary works.

Originally, Prince Theatre would perform at will. When there were any special occasions like a state visit by foreign guests, The theatre entertained them and, fortunately, other Siamese people were able to enjoy their shows free-of-charge. It was not until the year 1882 that the Prince Theatre had performed at the Royal Field on occasion of the Bangkok centennial celebration and sold tickets for the first time.

'Wik' is a newly coined Thai word originated from the performance run by Chao Phraya Mahinthon. It was derived from the English word, 'week', because its performance was weekly scheduled and the audience kept using 'week' as a key word to represent this activity. The popular literary works used in performance included Dalang and Rajathiraj and their costume was so accurate and realistic that they received a warm welcome from the audience.

หมู่อาคารและโรงละครปรินซ์เธียเตอร์ของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (ที่มา: ภาพมุมกว้างของกรุงเทพมหานครในสมัยรัชกาลที่ ๔. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๔๕)
Buildings and the Prince Theatre founded by Chao Phraya Mahinthon (Source: Panoramic View of Bangkok under the Reign of King Rama IV. Bangkok: Muang Boran, 2001)

ภายในโรงละครปรินซ์เธียเตอร์ (ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)
Inside the Prince Theatre (Source: National Archives of Thailand)

ออฟฟิศ บิลด์ดิ้ง แห่งแรกของสยาม

Siam's First Office Buildings

ความสำคัญของพื้นที่ท่าเตียนนั้นมีหลายประการในแต่ละยุคสมัย ท่าเตียนไม่เพียงมีทั้งวัง วัด และตลาด ประกอบขึ้นเป็นชุมชนที่มีชีวิตชีวาหากยังมีสถานที่ราชการสำคัญในยุคสมัยใหม่หลายแห่งเกิดขึ้นที่นี่

The role of Tha Tian varied over time. They were not only palace, temple and markets, but also several important modern government offices that have shaped its own community as a lively one. Those government offices are as follows:

International Court of Justice

After the fire disaster in Tha Tian, King Mongkut had Phraya Phetphichai supervised building the International court of Justice for cases involving both Siamese and subjects of the treaty powers and Ambassador's Residence at the back of Wat Pho. The court was established to help protect the rights of Siamese people who became defendants in any cases involving foreigners in Siam.

ศาลชำระความต่างประเทศ

หลังเหตุการณ์ไฟไหม้ท่าเตียน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้พระยาเพชรพิชัย เป็นแม่กองสร้าง “ตึกศาลชำระความต่างประเทศ” และ “ตึกที่พักอาศัยของข้าราชการ” ขึ้นบริเวณหลังวัดพระเชตุพนฯ เพื่อใช้ว่าความกรณีคนไทยเป็นจำเลยในคดีความกับชาวต่างชาติที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งหรือมาติดต่อค้าขายในเมืองไทย

หลังไฟไหม้ใหญ่ที่ท่าเตียน พ.ศ. ๒๔๐๐ รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างศาลชำระความต่างประเทศ (ที่มา: ภาพมุมกว้างของกรุงเทพมหานครในสมัยรัชกาลที่ ๔. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๔๔)
After the great fire of Tha Tian in 1857, King Mongkut established the Court for Right Protection of Thais. (Source: Panoramic View of Bangkok under the Reign of King Rama IV. Bangkok: Muang Boran, 2001)

โรงพิมพ์แผนที่

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เมื่อสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบวรราชภิเษก ย้ายจากพระราชวังเดิมเสด็จไปประทับที่พระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) แล้วจึงพระราชทานพระราชวังเดิมให้เป็นที่พักของกรมหลวงวงศาธิราชฯ ส่วน “วังริมแม่น้ำ” นี้ ได้พระราชทานให้เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (บุญศรี ต้นสกุล บุรณศิริ) ซึ่งมีบ้านเดิมอยู่เหนือวังนี้ เมื่อพื้นที่บริเวณดังกล่าวตกเป็นของหลวงแล้ว จึงได้มีการสร้างโรงพิมพ์แผนที่ทหารบก และกลายมาเป็น “บ้านปรานี” ของศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางขึ้นในบริเวณดังกล่าว

The Royal Survey Department

After his investiture, King Pinklao, who was the second king in the reign of King Mongkut, moved from the Former Palace to reside at the Wang Na Palace. (Bangkok National Museum nowadays) Then he granted the Former Palace to Prince Wongsathiraj and another palace to Chao Phraya Sutham Montri (Bunsri, the first generation of Buranasiri family) whose former home was in the vicinity of this palace. Afterwards, when this plot of land became Royal property, the Royal Survey Department was built there, and later replaced with Ban Pranee Training Center of the Central Juvenile and Family Court.

กระทรวงพาณิชย์ในอดีต

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ พื้นที่ท้ายวัดพระเชตุพนฯ ประกอบไปด้วยกลุ่มวังจำนวน ๕ วัง คือ ๑) วังกรมหมื่นเชษฐาธิเบนทร์ หรือ วังเหนือ ๒) วังกรมหมื่นอมเรนทรบดินทร์ ๓) วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจันทรา หรือ วังกลาง ๔) วังกรมหมื่นภูมินทรภักดี บริเวณทั้ง ๔ วังนี้ ได้ถูกปรับเป็นที่ตั้งกระทรวงพาณิชย์ ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ส่วนอีกวัง คือ ๕) วังสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ปัจจุบัน คือ สถานีตำรวจนครบาลพระราชวัง

Ministry of Commerce

At the back of Wat Pho, King Rama III had these four palaces built for his four princes, namely Prince Chettha Thiben, Prince Ammarenbodin, Prince Ngon-rot and Prince Bhumini Bhakdi; and the fifth palace for the Royal Mother Mattayaphithak. There existed a cluster of five palaces, were later transferred to the government and became the Ministry of Commerce offices during the reign of King Vajiravudh and Phra Ratchawang Police Station.

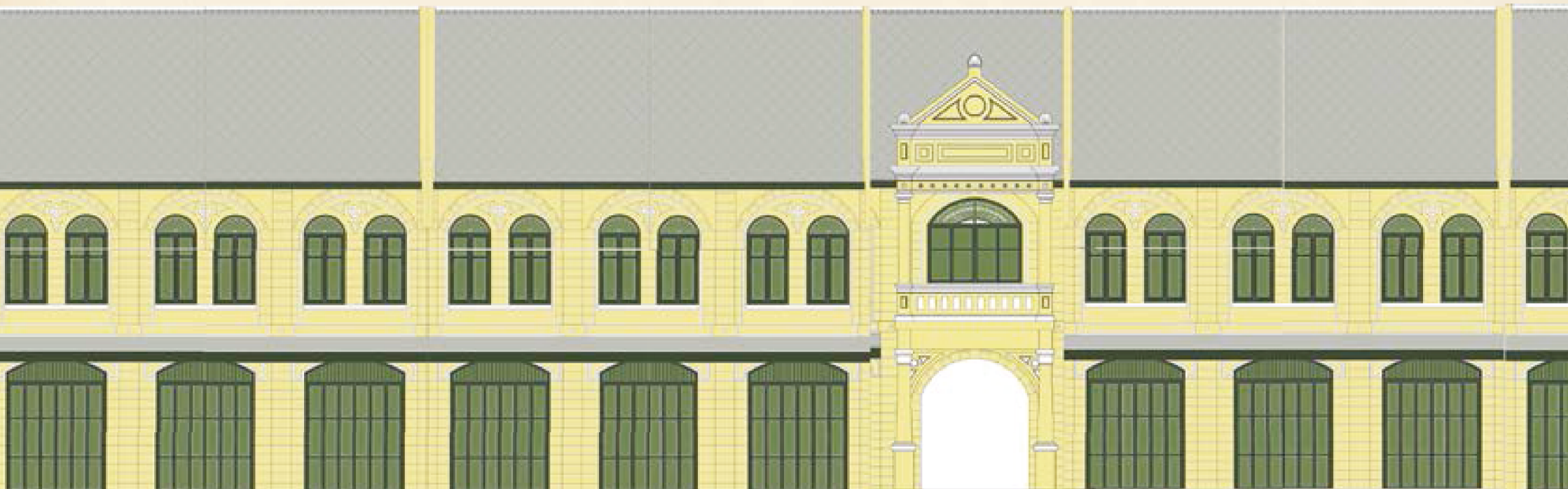
อาคารกระทรวงพาณิชย์ พ.ศ.๒๔๖๔ ออกแบบโดยมาริโอ ตามานโญ
The main building of the Ministry of Commerce, in 1921, designed by Mario Tamagno

ตึกแถว ๑๐๐ ปี ตลาดท่าเตียน

100-years-old Shophouses and Tha Tian Market

รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กรุงเทพฯ ได้เข้าสู่การเป็นเมืองสมัยใหม่ด้วยถนนหนทางและสาธารณูปโภคใหม่ๆ ในอดีตบริเวณรอบๆ พระบรมมหาราชวังเคยเป็นที่ตั้งของวังกลุ่มท้ายวัดพระเชตุพนและบ้านพักข้าราชการบริพารตลอดจนข้าราชการชาวต่างประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๕๒ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อศาลต่างประเทศและบ้านพักข้าราชการชาวต่างชาติออก และสร้างตึกแบบนีโอคลาสสิกล้อมรอบอาคารตลาดเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ โดยรอบพระบรมมหาราชวังให้เป็นระเบียบสวยงาม กลุ่มตึกแถวท่าเตียนจึงนับเป็นกลุ่มอาคารพาณิชย์ในยุคแรกของสยามที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก และสะท้อนการวางระบบผังเมืองในยุคแรกๆ ที่เริ่มเปลี่ยนจากการค้าขายริมน้ำมาเป็นการค้าขายบนบกและกระจายตัวไปตามเส้นทางถนน

During the reign of King Chulalongkorn, Bangkok's rapid growth with its modern urban planning resulted in new roads and infrastructures. At that time, the Grand Palace was situated amidst the palaces (at the back of Wat Pho) and residences for Thai and foreign officials and noblemen. Later, in 1909, to undertake Bangkok's townscape improvement works, those places were replaced with Neoclassic shophouses, reflecting both the first-time European influence on Siamese commercial building and the early period of urban planning in which riverside trading became that on land and even on the street.

ความเปลี่ยนแปลงของท่าเตียน

Changes about Tha Tian

การขยายตัวของพื้นที่ราชการและวัง ทำให้มีแรงงานไพร่ ช่าง ฯลฯ ที่เข้ามารองรับ
เจ้านายและมูลนายในพื้นที่ ทำให้บริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่สำคัญของเมือง ทั้งในแง่การเป็น
ศูนย์กลางการปกครอง การเป็นพื้นที่ทางศาสนาที่สำคัญ และการเป็นย่านหัวใจของการค้า
ที่ยังความเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับเมืองต่อมาอีกช้านาน แม้ในยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลง
ในรัชกาลที่ ๔ และ ๕ ซึ่งมีการค้าขายกับต่างชาติ มีการตัดถนน การใช้รถยนต์ รถราง เข้า
มาแทนที่การคมนาคมทางน้ำ มีการพัฒนาตึกแถว ตลาดน้ำเปลี่ยนแปลงมาเป็นตลาดบก
แต่พื้นที่บริเวณท่าเตียนยังคงรักษาความเป็นศูนย์กลางทางการค้า ท่ามกลางยุคสมัยแห่งการ
เปลี่ยนแปลงไปได้จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๙

Space enlargement of the palace and government offices brought about a greater number of
peasants and labourers who worked for their superiors in the area. Therefore, Tha Tian played a more
vital role as a centre of administration, religious faith, and commerce, which contributed to Bangkok's
long-lasting economic growth. With rapid changes and improvements in the reigns of King Mongkut
and King Chulalongkorn, during which international trade was more active, more roads were available,
automobiles replaced trams, waterway communication was replaced with land transportation, and
shophouses and markets on land replaced riverside markets. Nevertheless, Tha Tian remained
significant as a centre of commerce up to the present reign of King Bhumibol.

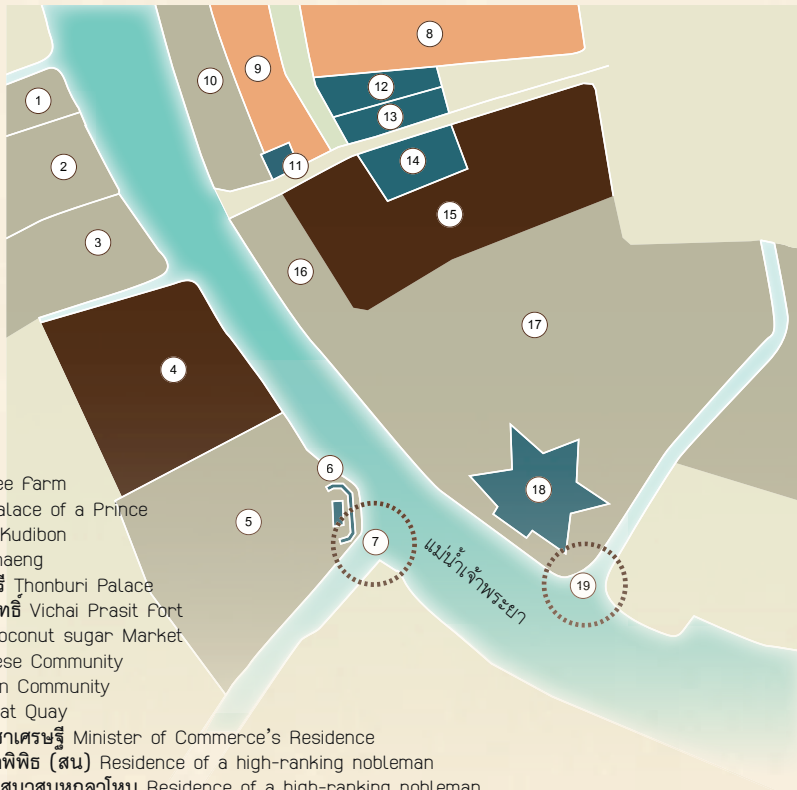
ภาพถ่ายมุมสูงบริเวณท่าเตียนแสดงการพัฒนาจากตลาดน้ำสู่ตลาดบก (ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)
A bird's view of the Tha Tian area, showing development changes from riverside market into
marketplace on land (Source: National Archives of Thailand)

ย่านเก่า 500 ปีที่ทำเตียน

Tha Tian and Its 500-Years-Old Community

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนท่าเตียนแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ทั้งในเรื่องแนวคิดการใช้ที่ดิน อาคารประเภทต่างๆ และการขยายตัวของชุมชน ตามลำดับเวลา ตั้งแต่สมัยธนบุรี ต้นรัตนโกสินทร์จนมาถึงปัจจุบัน ช่วยให้เข้าใจถึงวิวัฒนาการของกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีพื้นที่ท่าเตียน เป็นพื้นที่ชุมชนสำคัญ มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชุมชนท่าเตียน นับเป็นส่วนหนึ่งของการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์กรุงเทพฯ

The characteristics of Tha Tian community settlement signified changes, both physically, conceptually, chronologically and historically, in terms of utilisation of land, variety of buildings and other structures, and community expansion. From the Kingdom of Thonburi, the early period of Rattanakosin up to the present reign, this helps identify evolutionary changes in the Rattanakosin Island area in which Tha Tian has remained its core community, and more significantly, this contributes to understanding of Bangkok history.

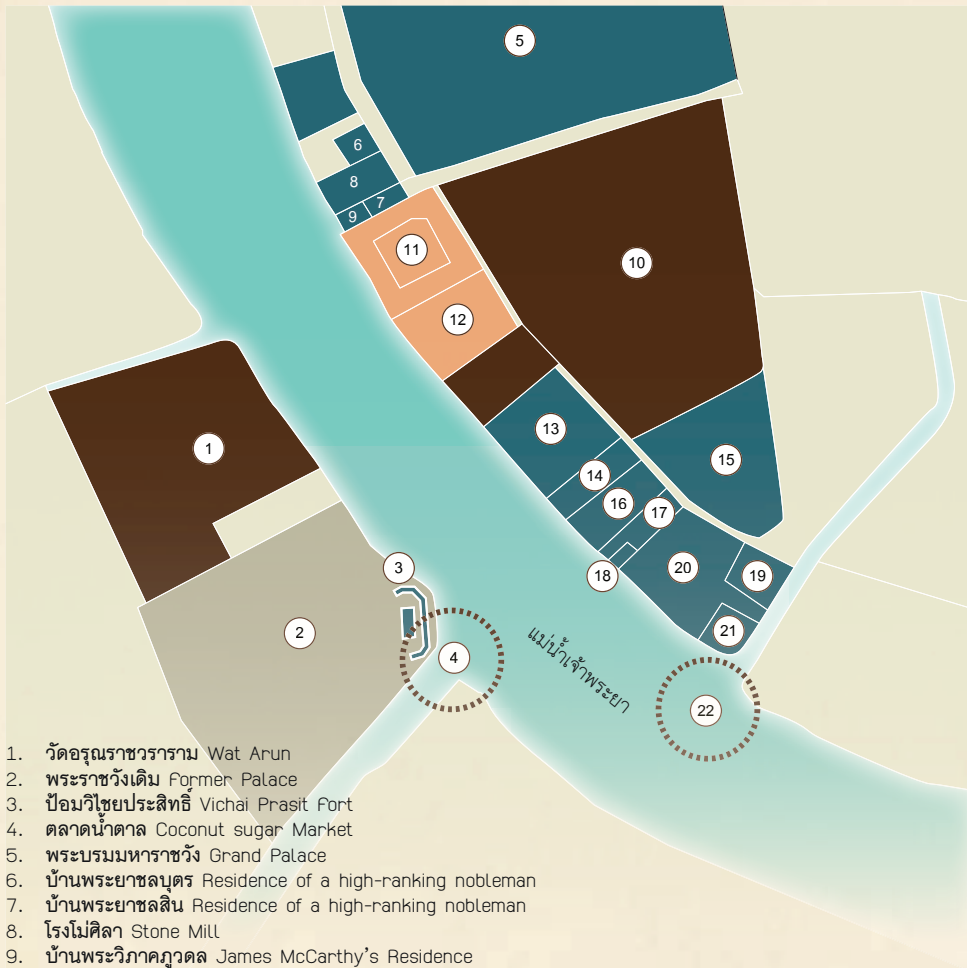
1. สวนลิ้นจี่ Lychee Farm
2. วังสวนมิ่งคุด Palace of a Prince
3. วัดกุฎีบน Wat Kudibon
4. วัดแจ้ง Wat Chaeng
5. พระราชวังธนบุรี Thonburi Palace
6. ป้อมวิไชยประสิทธิ์ Vichai Prasit Fort
7. ตลาดน้ำตาล Coconut sugar Market
8. ชุมชนจีน Chinese Community
9. ชุมชนมอญ Mon Community
10. โรงเรือมอญ Boat Quay
11. พระยาโชฎีกราชาเศรษฐี Minister of Commerce's Residence
12. เจ้าพระยารัตนาทิพัทธ์ (สน) Residence of a high-ranking nobleman
13. เจ้าพระยามหาเสนาสมุหกลาโหม Residence of a high-ranking nobleman
14. บ้านกรมหมื่นรินทรพิทักษ์ (ท่านมุก) Palace of a Prince
15. วัดโพธาราม Wat Pho
16. ป่าช้าไทย Cemetery
17. ป่าช้าฝรั่ง Cemetery
18. ป้อมวิไชยเอนทร์ Vichaiyen Fort
19. ตลาดปลา Fish Market

การใช้พื้นที่ย่านท่าเตียนสมัยธนบุรี
Land Use of Tha Tian: Thonburi (1767-1782)

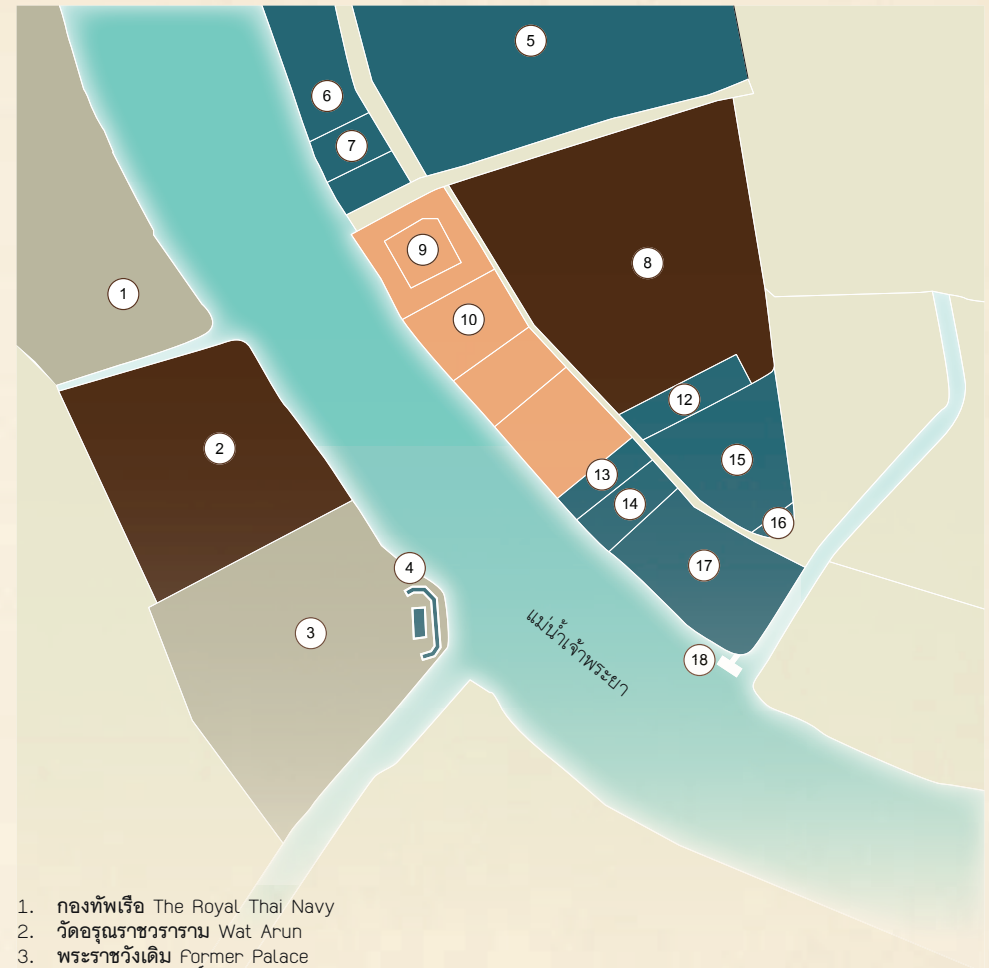
1. สวนลิ้นจี่ Lychee Farm
2. วังสวนมิ่งคุด Palace of a Prince
3. วัดกุฎีบน Wat Kudibon
4. วัดแจ้ง Wat Chaeng
5. พระราชวังธนบุรี Thonburi Palace
6. ป้อมวิไชยประสิทธิ์ Vichai Prasit Fort
7. ตลาดน้ำตาล Coconut sugar Market
8. พระบรมมหาราชวัง Grand Palace
9. โรงเก็บ, โรงซ่อมเรือพระราชพิธี Royal Barge Dock
10. วังคลังสินค้า Royal Storage
11. วังกรมขุนอิศราบุรีการักษ์ Palace of a Prince
12. บ้านเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (ขุน) Residence of a high-ranking nobleman
13. ที่หลวง Royal Property
14. ป้อมมหาโยคัย Mahayak Fort
15. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส Wat Pho
16. ที่จอดเรือสำเภา Sampan Ship Dock
17. บ้านเจ้าพระยาพระคลัง (หน) Residence of a high-ranking nobleman
18. ป้อมมหาฤกษ์ Maharoek Fort
19. ป่าช้าฝรั่ง Cemetery
20. ตลาดปลา Fish Market

การใช้พื้นที่ย่านท่าเตียนสมัยรัชกาลที่ ๑
Land Use of Tha Tian: King Rama I (1782-1809)

1. วัดอรุณราชวราราม Wat Arun
2. พระราชวังเดิม Former Palace
3. ป้อมวิไชยประสิทธิ์ Vichai Prasit Fort
4. ตลาดน้ำตาล Coconut sugar Market
5. พระบรมมหาราชวัง Grand Palace
6. บ้านพระยาชลบุตร Residence of a high-ranking nobleman
7. บ้านพระยาชลสิน Residence of a high-ranking nobleman
8. โรงโม่สีลา Stone Mill
9. บ้านพระวิภาคภูวดล James McCarthy's Residence (The First Director - General of the Royal Thai Survey Department)
10. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม Wat Phra Chetuphon
11. ตลาดท่าเตียน Tha Tian Market
12. ตลาดมรกต Morakot Market
13. วังกรมหมื่นพิไชยมหินทรโรดม Prince Benbadhanabongse's palace
14. โรงเรียนเสาวภา Saovabha School
15. วังของเจ้านาย ๕ พระองค์ Complex of 5 Palaces
16. โรงพิมพ์แผนที่ทหารบก Printing House of the Royal Thai Survey Department
17. ออฟฟิศกรมแผนที่ทหาร Office of the Royal Thai Survey Department
18. กระทรวงเกษตรธิการ Ministry of Agriculture
19. กระทรวงธรรมการ Ministry of Education
20. โรงเรียนสุนันทาลัย Sunandhalai School
21. คลังสินค้าป๊กริม แอนด์ โก B. Grimm & Co's Warehouse
22. ตลาดปลา Fish Market

การใช้พื้นที่ย่านท่าเตียนสมัยรัชกาลที่ ๕
Land Use of Tha Tian: King Rama V (1868-1910)

1. กองทัพเรือ The Royal Thai Navy
2. วัดอรุณราชวราราม Wat Arun
3. พระราชวังเดิม Former Palace
4. ป้อมวิไชยประสิทธิ์ Vichai Prasit Fort
5. พระบรมมหาราชวัง Grand Palace
6. บ้านพักและสโมสรข้าราชการบริวาร Courtier Lodge & Club
7. สวนนคราภิรมย์ Nagaraphirom Park
8. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม Wat Phra Chetuphon
9. ตลาดท่าเตียน Tha Tian Market
10. อาคารพาณิชย์ Shophouses
11. ที่ดินวัดพระเชตุพนฯ Wat Pho Property
12. โรงเรียนพาณิชยการตั้งตรงจิตร Tangtrongchit College
13. วังจักรพงษ์ Chakrabongse Villas
14. ที่ราชพัสดุ Royal Property
15. มิวเซียมสยาม Museum of Siam
16. สถานีตำรวจนครบาล พระราชวัง Phraratchawang Police Station
17. โรงเรียนราชินี Rajini School
18. ท่าเรือราชินี Rajini Pier

การใช้พื้นที่ย่านท่าเตียนในปัจจุบัน
Land Use of Tha Tian: King Rama IX (1946 - Present)

ศาลเจ้าชุมชนท่าเตียน Shrines in the Tha Tian Community

ศาลเจ้า

ท่าเตียนเป็นพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต่จิว แต่ละปีจะมีประเพณีที่ยึดถือทั้งในระดับครอบครัวสายตระกูล อาทิ ประเพณีตรุษจีน เซงเม้ง ไหว้พระจันทร์ นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมที่คนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในฐานะชุมชนชาวจีน คือ งานไหว้เจ้าประจำปี ปีละสองครั้งคือต้นปีและปลายปี ศาลเจ้าในบริเวณท่าเตียนมีถึง ๕ ศาลด้วยกัน คือ ศาลเจ้าพ่อตันไทร (ปึงเถ่ากง) อยู่กลางซอยประตูนกยูง ศาลเจ้าพ่อพระภูมิ หรือศาลพระภูมิเจ้าที่สหกรณ์ ซอยเพ็ญพัฒน์ ๑ มีชื่อเรียกในภาษาแต้จิ๋วว่า เจียวตี้เหล่าเอี้ยะ ศาลเจ้าพ่อฟ้าสว่าง ซอยท่าสุพรรณ ศาลเจ้าพ่อกวนอู อยู่ที่ตลาดท่าเตียน และศาลเจ้าพ่อสาสติ ระหว่างซอยท่าเรือแดงและตลาดทรัพย์สิน งานไหว้เจ้าต้นปีถือเป็นการเทศกาลใหญ่ของชุมชน มีความสำคัญและมีรายละเอียดมากและกินระยะเวลาถึงสองคืน

ตะกร้าใส่เครื่องไหว้เจ้า
A bamboo container for sacrificial offering

Most of the Tha Tian community members were Chinese with Teochew roots. Annual traditions and rites celebrated and performed within families included New Year Festival, Qingming Festival (Chinese Memorial Day and Ancestors' Day), Moon Festival (mid-autumn festival) and so on. In addition, there was a semiannual ceremony performed by all Chinese community members. That is, at the beginning and the end of every year, they made a sacrifice to gods. In particular, the ceremony at the beginning of the year, which took as long as two nights, was more important and full of ceremonial details.

In the Tha Tian community, there were five shrines, namely Chao Pho Tonsai Shrine (Pueng Thao Kong), located in Soi Pratu Nokyung, Chao Pho Phraphum Shrine (Shrine of the household god or *Jiaw Ti Lao Iea* in Chinese), situated in Soi Benbadhana, Chao Pho Fasang Shrine, in Soi Tharue Suphan, Guan Yu Shrine, at the Tha Tian market and Chao Pho Satsadi Shrine, located between the Red Boat Pier and Tha Tian market.

ศาลเจ้าต่างๆ ที่ชาวชุมชนท่าเตียนเคารพศรัทธา
Pictures of shrines in the Tha Tian community

อาชีพของชาวท่าเตียน

Professions of Tha Tian Community Members

ยี่ป๊ว และโชห่วย

ท่าเตียนเป็นแหล่งค้าส่ง หรือที่เรียกว่า “ยี่ป๊ว” ซึ่งหมายถึงพ่อค้าคนกลาง หรือคือคนที่ไม่ได้ผลิตสินค้าเอง แต่รับสินค้าจากผู้ผลิตแล้วนำไปขายให้กับ “ซาป๊ว” คือพ่อค้าปลีกอีกต่อหนึ่ง ซाप๊วเป็นผู้ที่ขายสินค้าต่อให้กับผู้บริโภคโดยตรง

โชห่วย หมายถึงร้านที่มีสินค้าหลากหลายชนิดปนเปกัน ร้านโชห่วยในความหมายเริ่มต้นเป็นการค้าขายของชำจำพวกของกิน เช่น ผลิตผลทางการเกษตร ทั้งที่แปรรูปแล้ว และยังไม่ผ่านการแปรรูป

สินค้าในร้านโชห่วยมาจากผู้ผลิตโดยตรง ซึ่งอาจเป็นการซื้อขาดหรือเป็นการฝากขาย โดยเจ้าของร้านหักเปอร์เซ็นต์ พ่อค้าจากต่างจังหวัดจะนำของมาฝากขายที่ละมากๆ และผู้ผลิตอีกกลุ่มหนึ่งมาเลือกวัตถุดิบเหล่านี้ไปแปรรูปอีกต่อหนึ่ง เช่น ผู้ผลิตวุ้นเส้นมาซื้อถั่วเขียวจากโชห่วยที่ท่าเตียน เป็นต้น หลังจากแปรรูปแล้วก็นำมาขายต่อในร้านชำหรือโชห่วยที่ต้นซ้อมาอีกทีหนึ่ง ท่าเตียนจึงกลายเป็นแหล่งโชห่วยที่ใหญ่ที่สุด ที่ทั้งยี่ป๊วและซาป๊วจากที่ต่างๆ ต้องมาซื้อสินค้าจากโชห่วยในท่าเตียน สินค้าเด่นๆ ที่ยี่ป๊วและโชห่วยในท่าเตียนขาย ได้แก่ หอม กระเทียม มะพร้าว อาหารทะเลแห้ง ถั่ว งา วัตถุดิบต่างๆ จำพวก กระจ่างปลา เครื่องเทศแห้ง น้ำตาลปี๊บ

นอกจากการขายส่งวัตถุดิบแล้ว ยังมีสินค้าจากการแปรรูปหลายชนิดที่ผลิตในท่าเตียนเอง ได้แก่ ทอฟฟี่ และ ไข่เค็ม

Middleman and Grocery

Tha Tian was a centre for supply chain through which goods passed intermediaries like distributors, middlemen, and then dealers who dealt with consumers directly.

At grocery, foodstuffs like fresh produce and processed farm products, and various household supplies were primarily sold. The grocery items were directly delivered by the manufacturers, either as consignment or outright sale. Merchants from provinces usually delivered a large number of goods for consignment sale. Then, manufacturers would purchase these raw materials for processing their products. For example, a glass noodle maker came to a Tha Tian grocery to buy mung beans for his glass noodle production. Then he would deliver his glass noodles to the grocery for further sale.

This chain made Tha Tian the largest grocery, a famous destination attracting distributors and dealers from different places. With a wide range of products available, key raw materials included shallots, garlic, coconut, dried sea food, nuts, sesame seeds, fish maw, dry spices and palm sugar. Also, Tha Tian-made products were toffees and salted eggs.

ท่าเตียนยังคงเป็นแหล่งจับจ่ายซื้อของที่สำคัญของชาวพระนคร
Dried foods, Tha Tian famous goods

ความเปลี่ยนแปลงของท่าเตียน

Changes in the Tha Tian Community

จากย่านการค้าเก่าสู่ที่แสงเข้าที่กลางกรุง
จากศูนย์กลางการค้า วัด ตลาด ในอดีต
ย่านเก่าท่าเตียนยังคงเสน่ห์ให้ชาวเมืองหลวงและนักเดินทาง
เข้ามาใช้พื้นที่เพื่อพักผ่อนหย่อนใจตั้งแต่วันยังค่ำ
ด้วยมุมมองของโค้งน้ำเจ้าพระยา
ท่าเตียนคือมุมที่มอง (วัด) อรุณได้สวยงามที่สุด
บนเกาะรัตนโกสินทร์

From the Old Trade Area to the New Hangout Hub in the Heart of City

With historical pages filled with trade centre, markets, temple and palace, the charming atmosphere reminiscent of old Tha Tian remains unchanged among Bangkok citizens and travellers who come spend their days and nights, enjoying the picturesque Chao Phraya River that meanders through the heart of Bangkok. Most fortunately, Tha Tian gives the most beautiful view of the Wat Arun – either at dusk or dawn – in the Rattankosin Island area.

Drink

It is not only the travellers, who get to know Bangkok with Tha Tian as its first destination, but also the 'drinkers' who come to Tha Tian for both business and pleasure.

Day : More than ten cafes available for chilling out in a weekend and, for freelancers working on weekdays.

Night : Suitable for relaxation in a rare atmosphere with easy listening music and a view of the Chao Phraya River along with palace and temples from rooftop bars.

Sleep

Chakrabongse Villas is Tha Tian's first boutique hotel. This private palace was built in a western architectural style, and later became a guesthouse for friends of the family. Existence of Chakrabongse Villas as a boutique hotel is considered a turning point for accommodation services in the area. As a consequence, houses and old buildings hidden in the quiet alleys of the old community have been changed, modified and renovated into hotels, hostels and places for travellers and tourists, encompassing the riverside areas of Soi Tha Tian and Soi Pratu Nokjung, to Soi Pansuk and Chakrabongse Villas.

Eat

Besides fresh and dried foods, Tha Tian is also a perfect place for dining with a wide range of cuisine available, to name a few – authentic Thai, European and fusion food. The best part is that the foods are cooked of homemade style – the flavours and atmosphere you can find only in Tha Tian.

Savory Dishes : Tha Tian assorted sea food; spicy deep fried chicken with garlic; grilled salmon salad; fried crab in yellow curry; Chakrabongse Villas's Private Dining; and Massaman egg benedict

Desserts : Yakult & Peppo Jelly cake; Fresh Coconut Cake; Tiramisu Rolls; and Chocolate Mousse

ดื่ม

ไม่ใช่เฉพาะนักเดินทางที่มี
ท่าเตียนเป็นจุดหมายแรกของการ
รู้จักพระนคร ท่าเตียนยังเป็น
จุดหมายของ “นักดื่ม”
ที่เข้ามาใช้เวลาทั้งการทำงาน
และการพักผ่อน
กลางวัน: คาเฟ่ กว่า 10 แห่ง
คือแหล่งชิลล์ในวันหยุดและ
เป็นออฟฟิศของมนุษย์ฟรีแลนซ์
ในวันทำงาน

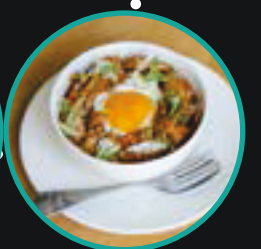
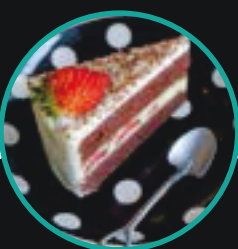
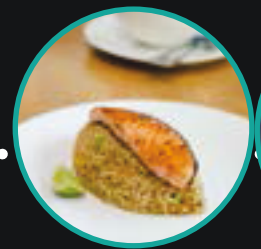
กลางคืน: นักดื่มที่หลงใหล
ความผ่อนคลายจะพบกับ
เสียงเพลงและบรรยากาศ
แม่น้ำเจ้าพระยาที่ชวนับด้วย
วัด วัง จากบาร์ชั้นดาดฟ้า

นอน

จักรพงษ์ วิลล่า บูติกโฮเทลแห่งแรก จากวังเก่าที่ได้
รับอิทธิพลสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นตะวันตกเปลี่ยนเป็น
บ้านพักรับรองเพื่อนผู้เป็นเจ้าของ กลายเป็นจุดเริ่ม
ต้นธุรกิจโรงแรมของย่านท่าเตียนที่เปลี่ยนบ้านพัก
อาคารเก่า ให้กลายเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่
ชอบตัวอยู่ในชุมชนเก่าแก่ของท่าเตียน ตั้งแต่ซอย
ท่าเตียน ซอยประตูนกยูง ขนานตามแนวแม่น้ำ
เจ้าพระยา กระทั่งถึงซอยปานสุขและจักรพงษ์ วิลล่า

กิน

นอกจากย่านท่าเตียน จะเป็นแหล่งรวมอาหารแห่ง
อาหารสดแล้ว ย่านนี้ยังมีร้านอาหารที่บรรจุเมนู
ทางเลือกให้นักชิมได้มาสัมผัส ทั้งอาหารสไตล์ยุโรป
อาหารไทย และอาหารฟิวชั่น
จุดเด่นอยู่ที่ร้านรวงต่างๆ เป็นอาหารในสไตล์โฮมเมด
ที่ต้องมาสัมผัสรสและบรรยากาศที่ท่าเตียนเท่านั้น
อาหารคาว : โป๊ะแตกท่าเตียน ไก่สวรรค์ สลัดปลา
แซลมอนย่าง ข้าวไข่ข้นปูผัดผงกระหรี่
อาหารดาร์บริมน้ำวังจักรพงษ์ มีฟฟีนมีสมันซ์
อาหารหวาน: เค้กยาคุลท์บีบี เค้กมะพร้าวอ่อน
ทีรามิสุ โรลช็อคโกแลตมูส

เสียงจากคนท่าเตียน

Voices from Tha Tian People

“การมีชุมชนไม่ใช่ปัญหา
ปัญหาคือเราจะจัดการให้เขาอยู่อย่าง
มีหน้ามีตาได้อย่างไร ทำยังไงให้อยู่ด้วย
กันได้ จัดภูมิทัศน์ให้เขาสามารถดูแล
พื้นที่ได้”

“It’s not about ‘having’ or ‘not
having’ this community. The point is how
to manage it in a very honourable manner;
how to live together and how to manage the
landscape that local people can take care of.”

“ถ้าอยากให้เด็กฉลาด
ผู้ใหญ่ไม่ควรอัดแต่ห้าง
มันควรมีอะไรมากกว่าห้าง
เกสต์เฮาส์ ร้านกาแฟ ในเมื่อตรงนี้
เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์”

“If we want our children to get
smarter, we should not dump them
with department stores. There must
be some places other than those
malls, guesthouses and cafes because
this is the place of history.”

“ทิศทางของท่าเตียน
อยากให้เป็นการพัฒนาเชิง
อนุรักษ์เหมือนในฝรั่งเศส
เยอรมัน หรือญี่ปุ่น”

“In terms of Tha Tian direction,
I would like the place be
developed like ecotourism in
France, Germany and Japan.”

“อนาคต? อยากให้การพัฒนา
เป็นไปแบบเป็นธรรมชาติ
เป็นตัวของตัวเอง เกิดจาก
การต่อยอดจากรากเหง้าเป็น
สิ่งที่คนในชุมชนมีอยู่”

“Future? I want natural development
as it is; as it should be, as originated
from the roots and from what the
community people have from the
outset.”

ที่ปรึกษา

ประยูรต์ บุณนาค
ประามินทร์ เครือทอง
ผศ.ดร.ปรีดี พิศภูมิวิถี
รณฤทธิ์ ธนโกเศศ
สุดารุ สุจฉายา

สื่อเพื่อวัตถุประสงค์

กรมแผนที่ทหาร
ภูมิพัฒน์ ธนาโรจน์ปิยทัช
พจนตะวัน ชินนาสวัสดิ์
พสมนต์ สันติวิภาณนท์
พัฒนา ปิติวัฒาลัย
ยติวัฒน์ จิระไตรพัฒน์
สุชาติ สุพานิชวาที
สุธี และ พัทยา ดิลกเรืองชัย
สุพัตรา จิรพงศ์เจริญลาภ
สุภาภรณ์ อิชฎกมงคล
Objects on Display Collection of
The Royal Thai Survey Department
Poompat Thanaropijyatay
Podtawan Chinnaswasd
Pasumon Santiwipanon
Pattana Pitivattalai
Yatiwat Jirataiphat
Suchat Suphanichvatin
Suthee and Pattaya Tilokruengchai
Supattra Jirapongjaroenlab
Supaporn Asadamongkoln

สื่อเพื่อภาพและวิดิทัศน์

การรถไฟฟ้ามหานครแห่งประเทศไทย
แผนกเรือพระราชพิธี กองเรือเล็ก
กรมการขนส่งทหารเรือ กองทัพเรือ
ฝ่ายบริหารงานอนุรักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
บริษัท สหมงคลฟิล์ม อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด
บริษัท เอสไอ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)
ศูนย์สารสนเทศ สำนักพระราชวัง
หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร
หอภาพยนตร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน)
พันทิพา ชยาภิรัต
Photographs Courtesy of
Mass Rapid Transit Authority of Thailand
Naval Transportation Department,
The Royal Thai Navy
Conservation Project Division, The Crown Property Bureau
Sahamongkol Film International Co., Ltd.
Esso (Thailand) Public Co., Ltd.
The Office of His Majesty's Principal Private Secretary
National Archive, Fine Art Department
National Films Archive (Public Organization)
Pantipa Chayapirad

ขอขอบคุณ

พระราชวรวิหาร (สินวล ปญญาวชิโร) รักษาการเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร
พระเทพมงคลรังสี เจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร
บริษัท ประดิษฐ์ธนบุรี จำกัด

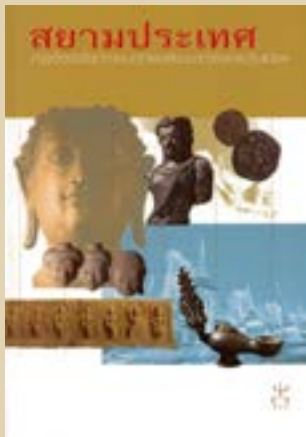
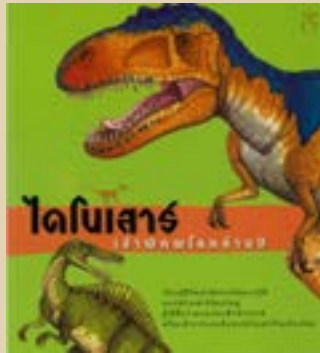
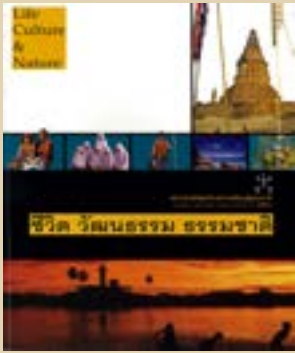
เกรียงไกร โอนหารพันธุ์สกุล
จารุพร แสงอุไร
จุล ดรณวิจิตเกษม
จรัพร เทพผดุงพร
ชัชวาล อรุณลาภ
ชัยพล สัตยธน์โรจน์
ทรงสิทธิ์ วิเศษผลิตผล

ผุสดี ตั้งตรงจิตร
พรชัย กิจจรรูวัฒนากุล
พีรศรี ไพวาทอง
พัชรภาภา สุริยะอาภา
วันชัย อินทคุณจินดา
วิริทธิพล ธนาโรจน์ปิยทัช
วิไลพร อัญญาบุภาพ

วีระศักดิ์ ชินอิสระยศ
สมปอง ยุวอมรพิทักษ์
เสรีชัย ตั้งตรงจิตร
เสงี่ยม โสมภาภา
อรธกร แก้วกรประดิษฐ์
อัจฉรา แก้วกรประดิษฐ์
อุณศักดิ์ ชินอิสระยศ

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

เลขที่ ๔ ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
National Discovery Museum Institute 4 Sanam Chai Road, Phra Nakhon, Bangkok 10200
tel: 66 (0) 2225 2777 fax: 66 (0) 2225 2775
www.museumsiam.com | facebook.com/museumsiamfan

ฝ่ายวิชาการ สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ มีสื่อสิ่งพิมพ์เผยแพร่ความรู้หลากหลาย หากหน่วยงาน สถาบันการศึกษามีความสนใจสามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ โทร. 02-225-2777 ต่อ 420

เตรียมพบกับหนังสือชุดใหม่

1. โบราณวัตถุประเภทลูกปัดภาคใต้
2. ทำเตียน: วัด วัง บ้าน ร้าน ตลาด และผู้คน
3. Olà Siào สวัสดิ์สยามจากเพื่อนโปรตุเกส
4. เบี้ย เงินตราสุวรรณภูมิ